ఆంధ్రసాహిత్య పునర్వికాసం

[వ్యాసావళి]

రచన :
మద్దుకూరి చంద్రశేఖరరావు

విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం
విజయవాడ

ప్రచురణ నెం, 321
ప్రథమ ముద్రణ
కార్తీకం, 1880
(అక్టోబరు, 1958)

వెల: 75 న. పై.

ముద్రణ :
ఆంధ్రా ప్రింటర్సు,
విజయవాడ-2.

వి షయ సూ చి క

ప రి చ య ం

నవ్యాంధ్ర సాహిత్య పునర్వికాసాన్ని సమీక్షించుతూ వ్రాసిన విమర్శనాత్మక వ్యాసాలను ఈ పుస్తకంలో పునర్ముద్రించు తున్నాం. 1944-1952 సంవత్సరాల మధ్యకాలంలో వ్రాసిన ఈ వ్యాసాలు 'తెలుగుతల్లి', 'అభ్యుదయ', 'సందేశం' పత్రిక లలో అపుడపుడు ప్రకటించబడినవి వేర్వేరు సమయాలలో వ్రాసినందున కొంత పునరుక్తి సహజంగా వుంటుంది. వాటన్ని టినీ పునఃపరిశీలించి, సమగ్రమైన సమీక్షగా తిరిగి వ్రాయడం సాధ్యపడలేదు. ఈ లో పా న్ని పాఠకులు మన్నించుతారని ఆశించుతాను.

పునర్ముద్రణకు ఈ వ్యాసావళిని సేకరించడం 1956 లోనే జరిగింది. ముద్రణాలయంలో పని ఒత్తిడివల్ల, ప్రకటన ఆలస్య మయింది. ఆంధ్రజాతీయ పునర్వికాసంలో భాగమైన తెలుగు సాహిత్య పురోగమనాన్ని అవగాహన చేసికునేందుకు పాఠకులకు ఈ పుస్తకం ఏమాత్రం తోడ్పడినా సంతోషించుతాను.

విజయవాడ
1 అక్టోబరు 1958

భవదీయుడు
మద్దుకూరి చంద్రశేఖరరావు.

నవ్యాంధ్ర సాహిత్య వీధులు

గ్రంథ సమీక్ష

ఈ గ్రంథాన్ని హైద్రాబాద్ నిజాం కాలేజీ ప్రొఫెసర్, శ్రీ కురుగంటి శీతారామయ్యగారు వ్రాశారు. పీఠికలో గ్రంథకర్తగారే చెప్పుకున్నట్లు గా "నవ్యాంధ్ర సాహిత్య వీధులు" మన సాహిత్య చరిత్రను అవలోకనం చేసిన ప్రథమ గ్రంథం. పత్రికలలోనూ, ఉపన్యాసాలలోనూ నవ్యసాహిత్య పోకడలను గురించి సందర్భానుసారంగా అనేకమంది సమీక్షలు చేశారు. కాని అవేవీ ఈ పుస్తకంవలే 1827 మొదలు 1942 వరకు అనగా 116 సంవత్సరాలలో ఆంధ్రసాహిత్య వాడలో నిర్మించబడుతున్న నూతన వీధులను గురించియు, నూతన గృహాలను గురించియు చరిత్రాత్మకంగా సమీక్షచేయలేదు. ఈ గ్రంథం అందుకు తొలి ప్రయత్నం. బెజవాడలో 1940 లో జరిగిన నవ్యసాహిత్య పరిషత్సభలో శ్రీ విశ్వనాధగారు తమ ఉపన్యాసంలో నవ్యసాహిత్య చరిత్ర కిచ్చిన ఆకారాన్ని అనుసరించే తాను గ్రంథాన్ని వ్రాయబూనుకున్నామని రచయిత చెప్పుకున్నారు.

రచయిత 1827 నుంచి 1942 వరకు ఉత్పత్తి అయిన నవ్యసాహిత్యాన్ని సింహావలోకనం చేశారు. ఈ 116 యేండ్లకాలాన్ని మూడు భాగాలుగా విభజించారు. 1827 మొదలుకొని 1920 వరకు రచింపబడిన సాహిత్యాన్ని మొదటి భాగంలోనూ, 1920 నుంచి 1930 వరకు రెండో భాగంలోనూ, 1930 నుంచి 1942 వరకు మూడో భాగంలోనూ చర్చిం

చారు. 600 పేజీల పుస్తకంలో వందలకొలది రచయితలను గురించి వ్రాశారు. వేలకొలదీ రచనలను పర్యాలోకించారు. ఈ చిన్ని వ్యాసంలో గ్రంథంలోని వివరాలలోకి వెళ్ళడం సాధ్యంకాదు. అందుచే నవ్య సాహిత్యాభివృద్ధిని చరిత్రాత్మకంగానూ శాస్త్రీయ దృక్పథంతోనూ సమీక్ష చేశారా? అనే విషయాన్ని మాత్రమే తర్కించగలం. సుప్రసిద్ధుల ప్రఖ్యాత రచనలను సరిగా విలువగట్టగలిగారా? అని మాత్రం చర్చించ గలం.

ప్రథమ భాగం

నవ్యాంధ్ర సాహిత్యానికి పునాది 19 వ శతాబ్దం ఉత్తరార్ధంలో పడిందనీ, వీరేశలింగం పంతులుగారు యీ సాహిత్యానికి మూలపురుష డని చెప్పడం తప్పేమీకాదు అని రచయిత గ్రంథాన్ని ప్రారంభించారు. 1827 కు తెలుగు పుస్తకాల అచ్చు ప్రారంభమయిందనీ, గ్రంథ ప్రచు రణా, పఠనాభివృద్ధి ఎలా హెచ్చిందో తెలిపారు. ప్రారంభంలో క్రైస్తవ మిషనరీలు (బ్రౌన్‌దొర వగైరా) తెనుగుభాషకు చేసిన సేవను గురించి చెప్పారు. 19 వ శతాబ్దంలోకి ప్రబంధయుగం అనువృత్తమయిందనీ, ఉత్తరార్ధంలో వీరేశలింగంగారు రంగంమీదకు వచ్చారనీ తెలిపారు.

ఈ సంధ్యాకాలంలో వచ్చిన మార్పులను రచయిత సరిగా అంచనా వేయలేదు. ఏదయినా చాలాకాలముంటేగాని, అనుభవించ గలిగే దానికంటె ఎక్కువయితేగాని విసుగేస్తుంది. "కడుపునిండితే గారెలు చేదు", ఒకప్పుడు ఆహ్లాదం కలిగించిన ప్రబంధ కవిత్వం బూజు పట్టిందని వ్రాశారు. "1857 సంవత్సరానికే ఇంగ్లీషువారి రాజ్యాంగం గట్టి పడింది. ఆ భాషను మన ప్రముఖులు కొంతమంది చదువుకొన్నారు. పరదేశ భాషాసంపర్కం మనవాళ్ళ చిత్తవృత్తుల్లో మార్పు కలుగజేసింది." క్రైస్తవమత ప్రచారంవల్ల సనాతనమతం లోపభూయిష్టమనే అభి ప్రాయం కలిగి పరమతాలలో చేరటం తటస్థించిందనీ, యీ ఆపత్తును

కొందరు మహాశయులు గ్రహించి బ్రహ్మమతం, ఆర్యసమాజం వంటి కొత్తమతాలు లేవదీశారనీ వ్రాశారు. ఎప్పుడైతే మతప్రచారానికి అడ్డుతగిలిందో, ఇంగ్లీషువారు అప్పుడు ఇంగ్లీసు భాషాపఠనం ప్రవేశపెట్టి, వైజ్ఞానికంగా కొంతవరకు విజయం పొందారనే రచయిత, మన సాహిత్యంలో వచ్చిన మార్పుకు కారణాలను, ఫలితాలను ఖరీదు కట్టారు.

రచయిత మార్పుకు ప్రధాన కారణాన్ని గ్రహించలేదు. మార్పు యొక్క బాహ్యరూపాలనే చూశారుగాని లోతుగా చర్చించి అసలు కారణాన్ని గ్రహించలేదు బ్రిటిష్ పరిపాలన, అదివరకు వచ్చిన ముస్లిం పాలనవంటిదే ననుకొన్నారు గాని సమాజజీవితంలో అది తెచ్చిన గాఢమైన మార్పును గ్రహించలేదు. 19 వ శతాబ్దంలో అచ్చుయంత్రాలు వచ్చాయని వారు వ్రాసినా, భారతదేశంలో అదివరకున్న చేతిపరిశ్రమలూ స్వయం సంపూర్ణ గ్రామాలూ వుండిన ఆర్థికజీవితాన్ని భగ్నంచేసి ఎలా బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యం పెట్టుబడిదారీ ఆర్థికవిధానాన్ని ప్రవేశపెట్టిందో గ్రహించలేదు 'వర్తకపు సరకు'ను ఉత్పత్తిచేసే ఆర్థికవిధానం ప్రవేశించటంతో సమాజజీవితంలోనే మార్పువచ్చింది. విజ్ఞానంలో మార్పు వచ్చింది; నవ్యసాహిత్యానికి పునాది ఏర్పడింది. ఈ సంగతిని అవగాహన చేసికొనక పోవుటచే వీరేశలింగం గారి భాషాసేవను పొగిడినా వారి ప్రాముఖ్యతను గ్రహించలేదు. జమీందారీ యుగపు మూఢాచారాలను ఎదుర్కొంటూ నడిపిన వీరేశలింగంగారి సంఘసంస్కరణోద్యమానికీ, నవ్యసాహిత్యానికి ఆయనవేసిన పునాదులకూ వున్న అవినాభావసంబంధాన్ని గ్రంథకర్త సరిగా గుర్తించలేదు. అందుచేతనే యీయన "యేనాడు వీరేశలింగంగారు ప్రారంభించారో హిందూధర్మ నిరసన ప్రతి అప్రయోజకుడికీ, నీచానువర్తికీ, త్రాగుబోతుకీ, వ్యభిచారికీ కూడ నిరసనకేంద్రమై పోయింది" అని వాపోయారు. (263 వ పేజీ) అందుచేతనే ప్రబంధసాహిత్యం ప్రజాదరాన్ని కోల్పోవడానికి కారణం తెలుసుకోలేక, "కడుపునిండితే గారెలు చేదు" అని తేల్చి పారవేశారు,

ఈ భాగంలో వీరేశలింగంగారితో పాటు తరువాత భాషాసేవ చేసిన తిరుపతి వెంకటకవులు, నరశింహత్రయం, ఆంధ్రోద్యమం, విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంధమాల, కృష్ణా, ఆంధ్రపత్రికల కృషిని చక్కగా ఉగ్గడించారు. భాషాసంస్కారానికి గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తుతో సల్పిన పోరాటాన్ని తెల్పారు. వ్యవహార భాషావాదాన్ని ఆచరణలో పెట్టి చూపించి గురజాడ అప్పారావుగారు విజయం గాంచారు. కన్యాశుల్కం, ముత్యాలసరాలు, నీలగిరి పాటలు ద్వారా నూతన సాంప్రదాయాన్ని, ఒరవడిని ప్రారంభించారు.

గ్రంధకర్తగారు గురజాడవారి ముత్యాలసరాలను రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారి తృణకంకణంతో పోల్చి రెండోదే నవ్యకవిత్వానికి ప్రమాణమని వ్రాశారు. (145 వ పేజీ) ఈ పోలిక రచయితకు సుబ్బా రావుగారి యెడల అభిమానాన్నీ, గురజాడ చూపిన విప్లవపంధాను అంచనా వేయడంలో సంకుచితభావాలను మాత్రమే చూపుతుంది గాని సరియైన అంచనాను తెలుపదు.

ఉత్తమ భాషాంతరీ కరణాలైన నాటకాలను చూపుతూ, వీరేశ లింగంగారి 'అభిజ్ఞాన శాకుంతలం'ను వసురాయల 'వేణీసంహారం' తో రచయిత పోల్చారు. "వీటి రెండింటిలో తారతమ్యం చర్చవేస్తే వేణీ సంహారమే కొంచెం మించిందని చెప్పాలె" అని వ్రాశారు. గ్రంధకర్త యీ పోలికకూడా పూర్తిగా పొరబాటని ఆ రెండు నాటకాలు చదివిన వారికి ద్యోతకమవుతుంది.

అలాగే ఉత్తమ స్వతంత్ర రచనలైన వేదం వెంకటరాయశాస్త్రి గారి ప్రతాపరుద్రీయాన్ని గురజాడ అప్పారావుగారి కన్యాశుల్కంతో పోల్చి, మొదటిదే మెరుగని తేల్చివేశారు. ఈ పోలికలోకూడ రచయిత సరిగా నిర్ణయించలేక పోయారు. అసలు, రెండు వేరువేరు విషయాలపై వ్రాయబడిన ఉత్తమ రచనలను పోల్చడం సరికాదేమో! అలాచేసినప్పుడల్లా రచయిత నిర్ణయాలు ఛాందస దృక్పధాన్ని మాత్రమే వెల్లడించాయి.

ప్రబంధ సాహిత్యాన్ని "కవిత్వతత్వ విచారం"లో కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు ఘాటుగా విమర్శించడం రచయితకు వెగటుగా తోచింది. తక్కిన విమర్శకులంతా రెడ్డిగారి పదవికి దాసులై ఆయన గ్రంథాన్ని పొగిడారని ఈయన వాపోయారు. "పాశ్చాత్య వాతావరణంలో చేతులు మొగిడ్చి కూర్చున్నవారికి ప్రాచ్యకావ్య విషయము లెట్లు తెలియునవి" విమర్శించిన అక్కిరాజు ఉమాకాంతంగారి వాక్కులు తమ దృక్పథానికి అండగా ఉల్లేఖించుకొన్నారు. మన సారస్వతాన్ని సంప్రదాయానికి విరుద్ధమైన నియమాలతో పరీక్షించడం తప్పని చెబుతూ రచయిత యిలా వ్రాశారు :

"మన వాఙ్మయం చాలమట్టుకు శృంగారరస ప్రధానం. ఈ శృంగారం పాశ్చాత్య వాసనవున్న వాళ్ళలో కొందరికి తలకంటకం. శృంగారమంటే తలకంటకంగా వున్నట్లు కనబడుతారు గాని లోపల యిష్టమేనని ప్రవర్తనవల్ల కనబడుతుంది. ఉంటే ధర్మబద్ధమైన గార్హస్థ్యం వుండాలి; లేకపోతే చిత్తచాంచల్యం లేని స్థిరప్రజ్ఞత్వం వుండాలె. కాబట్టి యీ ధర్మబద్ధమైన గార్హస్థ్యం పరమావధై దానికి శృంగారం ముఖ్యరసమైంది" అని ప్రబంధ శృంగారాన్ని సమర్థించ చూశారు.

కాని, చలం కథలను గురించి వ్రాస్తూ (373 వ పేజీ) "వీటిని చదువుటవల్ల" స్వచ్ఛమై, సరళమై పవిత్రమైన ప్రేమాంకురములు పుట్టి విజృంభించి పెరుగవలసిన మనసులలో తుచ్ఛమై, హేయమై నీచాతి నీచములైన విషవృక్షాంకురము ఉదయించి ప్రబలును." అనే ప్రతికూల విమర్శనను ఉల్లేఖించుకున్నారు. రచయిత 'పాతవల్లా పవిత్రమైనవే' అనే మూఢ నమ్మకం వదలి ఆలోచించ గలిగితే పైవిమర్శన ప్రబంధ సాహిత్యానికి కూడ సమంగానే వర్తించుతుందని గ్రహించ గలిగేవారు; 'కవిత్వతత్వ విచారం'వారి కోపానికి అంత గురి అయ్యేదికాదు. ప్రబంధాలలో రాజులు, గంధర్వుల పాత్రలువుంటే చలం కథలలో సామాన్య మధ్యతరగతి మానవు లున్నారు. రెండింటిలోనూ హేయమైవ వర్ణనలే వున్నాయి.

1913- '18 యుద్ధకాలంలో పారిశ్రామిక నాగరికత భారతదేశంలో వేళ్లూనింది. వెనుకటి మూఢనమ్మకాలు, ఆచారాలపై తిరుగుబాటు బయ ల్దేరింది. ఆచిహ్నాలే వైదిక - నియోగికక్షలు, కుల తిరుగుబాట్లు వగైరా వీటివల్ల దేశమంతా కులకక్షలతో నిండిపోయిందనీ "ఇందులో ఒక చిత్రం: ప్రతికులం బ్రాహ్మణులను దూషించడం, మళ్ళీ బ్రాహ్మణ ధర్మా లనే అనుసరించటం" అని విస్తుపోయారు. కాని యీ అసంతృప్తికి, ద్వేషానికి వెనుకవున్న కారణాన్ని తెలిసికోలేదు. అదివరకు హెచ్చు తగ్గులతో నిండివున్న హిందూసమాజంలో క్రిందికులాల తిరుగుబాటు వచ్చిందని గ్రహించలేదు. అందుచే వీరు యీ తిరుగుబాటు ఉద్యమా లతో పాటు వ్రాయబడిన సాహిత్యాన్నికూడ సరిగా విలువ కట్టలేక పోయారు. త్రిపురనేని రామస్వామిగారి 'సూతపురాణం', పెండ్యాల సుబ్ర హ్మణ్యశాస్త్రి గారి 'భారతవిమర్శనలు', ముద్దుకృష్ణ 'అశోకం' వగయిరా గ్రంథాలు యీ తిరుగుబాట్లకు ప్రతిబింబాలు మాత్రమే. ఇతర దేశాలలో కూడ సమాజానికి మార్పునుకోరే రచయితలు వెనుకటి గాధలనే తిరిగి క్రొత్త వద్ధతిని అన్వయించడంతో ప్రారంభించడమనే సాంప్రదాయ ముంది. కాని వారు తరువాత తమ పంథాను చూపగలిగిన నూతనసాహి త్యాన్ని రచించుకొన్నారు. మన తిరుగుబాటు దారులు ఆ పనిని తగినంత చేయలేదు. అదే వారి ప్రధానమైన లోటు. దానిని రచయిత గమనించ లేదు.

మొదటిభాగాన్ని గ్రంథకర్త 1920 సహాయనిరాకరణోద్య ప్రారం భంతో ముగించారు. యుద్ధఫలితాలు భారత జీవితంలో కలిగించినమార్పు లను రచయిత గమనించలేదు. పైగా ధాన్యంవగైరా ధరలు హెచ్చి కొందరికి ఉపకారం జరిగిందనీ, యుద్ధంరోజుల్లోనే దాదాపు నవ్య సాహిత్య పోషణయంతా జరిగిందనీ - వ్రాశారు ప్రజాసామాన్యం యుద్ధంరోజుల్లో కరువులు, వ్యాధులవలన పడినబాధల ఫలితంగా రేగిన అసంతృప్తి, ప్రజలలో కలిగిన చైతన్యం వీరికి కన్పించలేదు. అందు చేతనే అసంతృప్తి ఫలితంగా వచ్చిన ఉద్యమపు లోతును వీరు తరచ లేక పోయారు.

రెండో భాగం

ఈ భాగంలో 1920 నుంచి 30 వరకు ప్రచురణ అయిన సాహిత్యాన్ని చర్చించారు. వెనుకటి భాగంలో వదలివేసిన సహాయ నిరాకరణోద్యమం, అది ప్రజలలో కల్గించిన ఉత్తేజం ఫలితంగా బయలుదేరిన జాతీయ వాఙ్మయంతో యీభాగం ప్రారంభించబడింది. ఆ ప్రవాహంలో జైలుకు కూడ వెళ్ళివచ్చిన రచయిత జాతీయ వాఙ్మయం ప్రజలలో కలిగించిన ఉద్వేగాన్ని సరిగానే అంచనావేశారు.

నవ్యసాహిత్యంలో యీకాలంలో వచ్చిన నూతన పోకడలను వీరు సమగ్రంగా సమీక్ష చేశారు. భావకవులలో లాక్షణిక నియమాలను ఉల్లంఘించిన వారిని ఆక్షేపించి, నియమాలను పాటించిన వారిని గౌరవించారు. అదేవిధంగా యీదశ రచనలలో ద్యోతకమయిన అమలిన శృంగారాన్ని, నూతన రకపు ప్రణయంలో వున్న అభివృద్ధి వీరు గమనించలేదు. అందుచేతనే "రాళ్ళపల్లి అనంత కృష్ణశర్మగారు నవ్యులకూ పూర్వులకూ భేదం చెబుతూ పూర్వులు తమకెంత వైరాగ్యమున్నట్టు కనబడతారో, సమయమప్పుడు అంత భోగవాంఛ వాళ్ళవద్ద కనబడుతూ వుంటుందనీ, వాళ్లు ఆ వాంఛను తీర్చుకోడానికి కావలసిన శరీర మనోధార్ఢ్యాలు కలిగివుండేవాళ్ళనీ ఉగ్గడించి, యిప్పటి వాళ్ళకు దుర్బలత్వం చేతనో, చిత్తయేకాగ్ర్యరాహిత్యం చేతనో ఆ పట్టుదల లేక సంపూర్ణముగా అనుభవించే శక్తి లేకుండా దుర్బలులై వున్నారనీ చెప్పారు. ఇది సత్యం వలెనే కనబడుతుంది" అని వ్రాయ గలిగారు. రాయప్రోలును రచయిత నవ్యసాహిత్యానికి నాయకుడిగా గ్రహించికూడా వారి అమలిన శృంగారంయొక్క పునాదిని, లోతును తెలిసికోలేదు. జమీందారీయుగపు దేవుడు "శంఖ చక్రధారీ - బాహుబల సంపన్నుడు - పెట్టుబడిదారీ యుగపు దేవుడు నిర్గుణ స్వరూపుడు. అదేవిధంగా ప్రబంధాలలోని శృంగారం అవయవ వర్ణన, రతిచేష్టలతో నిండివుంటే, నవ్యకవుల

అమలిన శృంగారంలో వాటి అవసరం లేదు. ఈసంగతి గ్రహించక పోవుట వల్లనే నవ్యపంథాలోని అభివృద్ధిని గమనించలేదు. తేలికగా వెక్కిరించ గలిగారు.

వాస్తవికతను, భావవాదాలను. (రియలిజం, ఐడియలిజంలను) గురించి చర్చించుతూ రచయిత పాశ్చాత్యుల కళానిర్వచనాన్ని, విషయ విభాగాన్ని ఆక్షేపించారు. గ్రంథకర్త రసజగత్తును నూతన పద్ధతిని 3 భాగాలుగా విభజించారు.

" 1. వాస్తవానుభవం (రియలిజం) .
2. భావసంచారం - వ్యక్తిగత సంస్కారం
(పాశ్చాత్యుల ఐడియలిజం)
3. రసానుభవం - అపరోక్షానుభూతి
(మన భారతీయ కవుల రసజగత్తు) "

వీరి దృష్టియందు పాశ్చాత్యుల ఐడియలిజంలో "వ్యక్తిగతమైన (Subjective) చిత్తసంస్కార విషయమే గాని అందు పరోక్షానుభూతిలేదు." భారతకవుల ఐడియలిజం అట్టిదిగాదనీ, "భారత కవి రస భావ వివశుడగుట తోడనే, వాస్తవజగత్తు నతిక్రమించి ఆనంద రస సింధువున నిమగ్నుడగును" అని వ్రాశారు. భారతకవుల ప్రత్యేక గొప్ప తనమని చాటుకొంటున్న దశలను దాటి పాశాత్యసాహిత్యం ఏనాడో ముందంజ వేసిందని రచయిత గ్రహించలేదు. రియలిజంలో రసానుభవం యిమిడివుందనే సంగతి గ్రహించలేదు. అందుచే పాశ్చాత్యుల రియలిస్ట్ సాత్యహిం నీచమైనదిగా త్రోసివేశారు. భరతవర్షములో కూడ ఆర్యధర్మచ్యుతులైన కుకవులు లేకపోలేదనీ, వారి నీచకావ్యములు ముద్రణా సౌకర్యములే లేనియెడల ఏనాడో మక్షికములకు భక్ష్యము లయ్యేడివి"అని వ్రాసుకున్నారు.

గ్రంథకర్త పాశ్చాత్య పోకడలను, నూతన ప్రజాసాహిత్యాన్ని సరిగా అర్థమే జేసుకోలేదనీ ఛాందసదృక్పథం వదలలేదనీ పైమాటలే రుజువుచేస్తాయి. రియలిస్ట్ సాహిత్యం, వాస్తవికతను, ప్రజల నికృష్ట జీవితాన్ని చిత్రించుతూనే తన్నివారణోపాయాన్ని సూచించుతుందని గ్రహించలేదు. వీరు రియలిజానికీ, సర్రియలిజానికీ వున్న తేడాను తెలిసి కోలేదు. తత్ఫలితమే యీ గందరగోళమంతా. అందుచేతనే మూడవ భాగంలో సర్రియలిజాన్ని గురించి వ్రాస్తూ (537, 38 పేజీలలో), శ్రీశ్రీ 1923 ప్రాంతపు రియలిస్ట్ రచనలకూ, 1935 తరువాత వ్రాస్తున్న సర్రియలిజానికీ వున్న తేడాను గ్రహించలేదు. రెండిటినీ ఒకటిగానే చుట్ట బెట్టారు.

మూడవ భాగం

1930 నుంచి 1942 వరకు వున్న ఈదశను గ్రంథకర్త 1930-32 సత్యాగ్రహోద్యమంతో ప్రారంభించారు. ఈ ఉద్యమం అపజయం పొందడం, ఆర్థిక సంక్షోభం ప్రపంచాన్నంతా ఆవరించడం వల్ల ప్రజల దృక్పథంలో కలిగిన మార్పులు, వాటి ఛాయలు తరువాత వచ్చిన సాహిత్యంలో ప్రతిబింబించడం గ్రంథకర్త గుర్తించలేదు. అందుచే 1920 లో జైళ్ళకు పోయిన వారివలెనే 1930 సత్యాగ్రహంలో జైళ్ళకు వెళ్లివచ్చిన వారు తరువాత జీవయాత్ర జరగడంకోసం ఏదో వృత్తి నవలంబించారనేది మాత్రమే కన్పించింది. ప్రజలలో ప్రచారం కాసాగిన సోషలిస్టు - కమ్యూనిస్టు భావాలు, నూతన సోవియట్ నాగరికతయెడల ఏర్పడిన ఆకాంక్షను గ్రంథకర్త అర్థంచేసికోలేదు. అందుచే యీ భాగంలోని సమీక్ష పేలవంగావుంది; 'వెనుకటివే మంచిరోజులులే' అనే ఉపేక్షా భావంతో నిండివుంది.

కొంతవయస్సు వచ్చాక సాధారణంగా మనిషికి నూతనభావాలను గ్రహించేశక్తి సన్నగిలుతుంది. చిన్ననాటి ప్రపంచమే సర్వోత్తమమనీ,

ే నేమీ నేర్చుకునేది లేదనే ఉపేక్షాభావం పెరుగుతుంది. మూడవభాగం లోని సమీక్ష గ్రంథకర్తగారి గ్రహణశక్తి దీనికే ప్రతిబింబమా అని పిస్తుంది.

పత్రికల వృద్ధిని, సినిమాల రాకను, కష్టజీవుల జీవితాన్ని చిత్రించే సాహిత్యాన్నికూడ వీరు యీ సంకుచిత దృష్టితోనే చూచారు. రెండవ దశలోనే ప్రాముఖ్యతకు వచ్చినవారి రచనలను మాత్రం సాకల్యంగా చర్చించారు. నవ్యసాహిత్య పరిషత్తువారిచే నడుపబడుతున్న, ప్రతిభ చేస్తున్న భాషాసేవను చక్కగా ఉగ్గడించారు.

ఇపుడు ప్రచురింపబడుతున్న సాహిత్య మార్గాలను గ్రంథకర్త గారు యీ క్రిందివిధంగా నిర్వచించారు.

"1. సామాన్య నవ్యమార్గం

2. పూర్వసాంప్రదాయ పునర్గమన మార్గం

3. అతి నవ్యమార్గం."

"ఖండకావ్యం రాయప్రోలు చేతుల్లో ధర్మబీజంలో పుట్టి కట్టలను తెంచుకొని సంచరించినప్పటికీ, తుదకు విశ్వనాథలో స్థితిని పొందింది. వీరిద్దరూ ఆద్యంత రక్షకులుగా వున్నారీ ఖండకావ్యానికని వెనుక చెప్పాను ఆ ప్రకారంగానే అప్పారావుగారిచేత నాటబడ్డ గేయమార్గం 'కిన్నరసాని' నడకల్లో పరిణతి పొందింది. ఈరెండు మార్గాలను తనలో సమ్మేళనంచేసి పరిణతిని పొందించాడు విశ్వనాథ." నవలావీధి వీరేశ లింగంగారి 'రాజశేఖర చరిత్ర'లో ధర్మనైరస్యంతోనూ, సంప్రదాయ విరసనతోనూ ప్రారంభమై, 'మాలపల్లి'లో సామ్యవాదా న్నంగీకరించి, తుదకు సంపూర్ణ ధర్మరక్షణలో 'వేయి పడగలు'లో స్థిరత్వంపొందింది. ఈవిధంగా కూడ విశ్వనాథలో యీమూడు పాయలూ కలిసి త్రివేణి సంగమమైంది" అని గ్రంథకర్తగారు (534 వ పేజీ) సెలవిచ్చారు. ఈ వాక్యాలద్వారా గ్రంధకర్తగారు తమ భావాలను క్లుప్తంగానూ, స్పష్టంగానూ వెల్లడించారని చెప్పుకోవచ్చును.

కానీ, యిది సరియైన అంచనాయేనా? విశ్వనాథలో నూతనమార్గాలన్నీ పరిణతి చెందాయా? అనే ప్రశ్నలు వస్తాయి. విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు నవ్య సాహిత్యంలో వచ్చిన నూతన రూపాలను ఖండకావ్యం, నవల, కథ, గేయం వగైరా అన్నిటినీ చక్కగా ఉపయోగించుతున్న మాట నిజమే. కాని సమాజాభ్యుదయానికీ, ప్రజాసాహిత్య నిర్మాణానికీ వినియోగించుతున్నారా? అంటే శూన్యం అనవలసి వస్తుంది. సామ్రాజ్యవాదుల దోపిడివలన ఆర్థిక విధానంలో వచ్చిన మార్పు మన సాహిత్యంలో నూతన పోకడలను, రూపాలను సృష్టించింది. కాని, పారిశ్రామిక ఆర్థిక విధానం, విదేశ ప్రభుత్వం పెడుతున్న ఆటంకాల వలన వ్యాపించలేదు; రాజకీయంగా కూడ జాతీయోద్యమం వ్యాపించలేదు. వీటి ఫలితంగా వచ్చిన ఓటమి తత్వప్రతిబింబమే విశ్వనాథుని రచనలో స్పష్టంగా కనబడుతుంది. తెనాలి రామలింగని పిల్లివలే పాశ్చాత్య నాగరికతతో సంబంధించినదంతా ఆయనకు వెగటే. నూతన సాహిత్య రూపాలను ఆయన నాగరికతాభివృద్ధిని విరసించడానికీ వినియోగించుతున్నారు. అందుచే ఆయన రచన నవ్యసాహిత్యానికి పరిణతి కాదు. ఎన్నడూ కాజాలదు.

'కళకోసమే కళ' అనే వాదనను (Art for the Arts sake) రచయిత పనికిరాదన్నాడు. కళకు ప్రయోజనం వుండాలన్నారు. (448 పేజి) కాని వీరి దృష్టిలో జమీందారీ యుగపు హిందూ ధర్మరక్షణే సాహిత్యం యొక్క పరమావధి. అంతేగాని పీడితులై దుర్భర దారిద్ర్య మనుభవించుతున్న అశేష ప్రజాసామాన్యాన్ని కర్తవ్య నిరతులను చేయడము వారి హక్కులకై పోరాడటమనే విశాలమైన ప్రయోజనం సాహిత్యానికీ, కళకూ వుందని వీరు గ్రహించటంలేదు,

ఇంక గ్రంథకర్త పోల్చిచూపిన ప్రముఖ రచనలను గురించి ముచ్చటించి వ్యాసాన్ని ముగించుతాను. కాశీపట్నం కొండయ్యగారి "విశ్వరూపం" యుగాభరణ మన్నారు. అందులో అతిశయోక్తి ఏమీ లేదు. వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు అనువదించిన "ఆత్మకథ"నూ, ముదిగంటి జగ్గన్నగారు అనువదించిన "నెహూర్రి జీవితా"న్ని పోల్చిచూపి

రెండో అనువాదమే ఉత్తమంగా వుందని వ్రాశారు. రాజకీయ ప్రాముఖ్యతనుబట్టి 'నెహ్రూ జీవితం' ప్రశస్తమైన గ్రంధమే. కాని అనువాదం "ఆత్మకథ" కంటే బాగుందనటం పెద్ద పొరపాటు. శివరామశాస్త్రిగారిచే అనువదించబడిన గాంధీజీ "ఆత్మకథ" మృదువుగా నడుస్తూ, గాంధీగారి మూలంలోని భావాలను చక్కగా పోషించింది. జగ్గన్నగారి అనువాదం అనేకచోట్ల పూర్తిగా విఫలమయింది. ఆ సంగతి రెండు పుస్తకాలనూ చదివిన వారందరికీ విశద మవుతుంది.

ఉత్తమ నవలలుగా ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగారి "మాలపల్లి" అడివి బాపిరాజుగారి 'నారాయణరావు' విశ్వనాధ సత్యనారాయణగారి 'వేయిపడగలూ' పోల్చి, గ్రంధకర్త "తుదిదే ఉదాత్తతమమై, ధర్మరక్షణకు కంకణం కట్టుకొన్నది" అని ఎన్నుకున్నారు.

"వేయిపడగలు" జమీందారీ యుగానికి - దేవదాసీ నాగరికతకు తిరోగమనము చేస్తే ధర్మరక్షణ జరుగుతుందని వాదించుతుంది. "నారాయణ రావు" జమీందారీ డాటుసరి మూఢనమ్మకాలూ వదిలి, సంస్కారంపొంది పెట్టుబడిదారి నాగరికతవైపు పోదామని సూచించుతుంది. "మాలపల్లి" సమాజంలో అట్టడుగునవున్న ప్రజాజీవితాన్ని చిత్రించుతుంది. ఆ ప్రజలను ఉద్ధరించి, సరియైన వెలుగును చూపలేకపోయినా అందుకు కృషిచేసింది. ఈ మూడు నవలల మధ్య యింత తేడావుంది. "వేయిపడగలు"కు వోటిచ్చిన వారి భావాలు ఎలావుంటాయో వేరుగా వ్రాయనక్కరలేదు.

గ్రంధకర్తగారు యీ విశాల గ్రంధంలో 115 ఏండ్ల చరిత్రను తెలిపారు. గ్రంధం శాస్త్రీయ దృక్పథంతో నవ్యసాహిత్యాన్ని సమీక్ష చేయలేకపోయినా చాల విషయాలను సేకరించి పాఠకుల ముందు వుంచారు. శక్తివున్న పాఠకులు గ్రంథకర్తగారి భావాలను వదలివేసి, విజ్ఞానం పొందడానికి బహుళసామగ్రి ఒకచోట చేర్చి కూర్చబడింది ఈ గ్రంథంలో.

—[1944 మార్చిలో ప్రకటించబడిన 'అభ్యుదయ రచనల సంపుటి' నుండి]

సాహిత్యం - రాయిష్టులు

మానవ సమాజం ఎలా అభివృద్ధిచెంది పెట్టుబడిదారీ విధానం లోకి వచ్చిందో, పెట్టుబడిదారీ సంకెళ్ళను త్రెంచుకొని ముందుకు సోష లిస్టు విధానంలోకి ఎలా సాగిపోవాలో తెలుపుతూ కారల్ మార్క్స్ సామా జిక శాస్త్రాన్ని రచించాడు. అందుచే మార్క్సిస్టు విజ్ఞానం సంపాదించిన వారు మానవ నాగరికత ఎలా అభివృద్ధి చెందిందో అవగాహన చేసికో గల్గుతారు. మానవ నాగరికతయొక్క వివిధ దశలలో సాహిత్యం, కళలు ఎలా పరిణామం చెందాయో తెలిసికోడానికి మార్క్సిస్ట్ దృక్పథం సహాయ పడుతుంది, ఇకముందు ఏపంథా అవలంబించితే అభ్యుదయానికి దారి తీస్తుందో సూచించడానికి తోడ్పడుతుంది.

ఆంధ్రప్రజల జాతీయ సంస్కృతి ఎలా పరిణామం చెందిందో, ఆంధ్ర సాహిత్యం — కళలు ఎలా అభివృద్ధి చెందాయో తెలుపుతూ మార్క్సిస్టు (శాస్త్రీయ) దృక్పథంతో వ్రాయబడిన గ్రంథం ఇంతవరకు తెలుగులో వెలువడలేదు అభ్యుదయ రచయితల సంఘంవారు ప్రకటిం చిన రెండోసంచికలో శ్రీ కురుగంటి శీతారామయ్యగారిచే వ్రాయబడిన "నవ్యాంధ్ర సాహిత్య వీధులు" అనే గ్రంథాన్ని విమర్శించాను. ఆగ్రంథ కర్త నవ్యాంధ్ర సాహిత్య చరిత్రను శాస్త్రీయ దృక్పథంతో వ్రాయలేదని నిరూపించాను.

ఈ వ్యాసంలో ఆంధ్రసాహిత్యపు పోకడలను గురించి కొందరు రాయిష్టులు వ్రాసిన సమీక్షలను పరిశీలించుతాను. రాయిష్టులు తాము మార్క్సిస్టు దృక్పథంలో ఆంధ్రసాహిత్యాన్ని సమీక్ష చేస్తున్నట్లు చెప్పు కొంటున్నారు. ముందుగా, సాహిత్యం యెడల ఆంధ్ర రాయిష్టుల భావాలు

ఏలా మారుతూవచ్చాయో చూపుతాను. అసలు రాయిష్టుల వ్రాతలు మార్క్సిస్టు (శాస్త్రీయ) దృక్పథాన్ని తెలియజేస్తున్నాయో లేదో చర్చించుతాను.

1938 సంవత్సరం జులై 10 వ తేదీ 'ప్రజామిత్ర' లో ఆంధ్ర రాయిష్టు ప్రముఖులలో ఒకరైన గోపీచంద్‌గారు "భాషాప్రయోజనం ఏమిటి" అనే వ్యాసం వ్రాశారు. భాషలో ప్రొలెటేరియన్ విప్లవం కావాలని ఆయన వాదించారు. అదే భావాలను యింకో రాయిష్టు జి. వి. కృష్ణారావుగారు 1938 సెప్టెంబరు 4 వ తేదీ 'ప్రజామిత్ర' పత్రికలో యిలా విశదపరిచారు:

"ఈ విప్లవతత్వాన్ని గ్రహించిన నవకవులు క్రిందివర్గానికి పనికి వచ్చేటట్లు వ్రాయాలి. పై వర్గంలోని బూర్జువాకవులు 'కళ అధఃపతనం' చెందుతున్నదని విచారపడినా, తెగతిట్టడానికి సిద్ధమయినా శ్రామికవర్గానికి అర్థమయ్యేటట్లు వారి సమస్యలు తీసుకొని వ్రాయాలి.

"కేపిటలిస్టు ప్రభుత్వం తర్వాత రాజకీయంగా ప్రొలిటేరియన్ విప్లవం వచ్చి తీరాలన్నాడు మార్క్సు. అదే కావలసింది కూడ. సాహిత్యంలోకూడ ప్రొలిటేరియన్ విప్లవం వస్తుంది; తీసికొని రావాలి. కవులకిదే కర్తవ్యమంటున్నాడు గోపీచంద్. పూర్వం గ్రాంధికవాదులు భావకవులమీదికి, వ్యవహారికవాదుల మీదికి దండెత్తినట్లే ప్రొలిటేరియన్ కవులమీదికి, గ్రామ్యవాదులమీదికీ దండెత్తుతున్నారు."

ఆ కృష్ణారావుగారే 1941 డిసెంబరులో 'ఆంధ్రప్రభ' పత్రికలో సాహిత్యంపై వ్యాసాలు వ్రాశారు. అందులోని భావాలను కొన్ని 'కావ్య జగత్తు' అనే పుస్తకంగా ప్రకటించారుకూడా. వాటిలో కృష్ణారావుగారు ఎలా ప్లేటు మార్చారో చూడండి:

"వర్గ సంబంధాలను మన దేశంలో పరిశీలించి చూస్తే కార్మికుల బలం చాల తక్కువగా వుంది. అసలు ఏ విప్లవం రావాలన్నా రాజకీయ చైతన్యముండాలి. ఇలాంటి చైతన్యం మధ్యతరగతిలోనే వుంది; వుంటా

నికి అవకాశముంది. పరిశ్రమలు బాగా అభివృద్ధికాలేదు. ఉన్న కొలది మంది కార్మికులకు విద్యాగంధం లేదు" అని వ్రాశారు. అదే వ్యాసం మరొకచోట "ముద్రణాయంత్రము మూలబడి ఊరుకొంటుందా? మనం వ్రాయడానికి పూనుకోకపోతే మరికొందరిచేత వ్రాయించుకొంటుంది మధ్యతరగతి, పైగా కార్మికులకంటె ఎక్కువగా డబ్బిస్తుంది. దాన్ని ఎవ్వరాపగలుగుతారు?" అని వ్రాశారు.

ఇంకొకచోట "మనదేశములో మధ్యతరగతికోసం వ్రాయాలి. కార్మికుల జీవితాన్ని చిత్రించవచ్చును. కాని ఆదృష్టి సోషలిస్టు దృష్టిగా వుంటానికి వీలులేదు. కేవలం ప్రజాస్వామిక విప్లవదృష్టిగా వుండాలి. అపుడే సాహిత్యం ఆదరింపబడుతుంది. మనకు సాహిత్య మవుతుంది" అని ముచ్చటించారు.

'ప్రజామిత్ర'లో వ్యాసాలు వ్రాయునప్పటికి రాయిష్టులు కాంగ్రెస్‌ను విప్లవపార్టీ అని పిలిచేవారు. ప్రతి ప్రాథమిక కాంగ్రెస్ కమిటీనీ 'సోవియట్'గా అభివృద్ధిచేసి అధికారం పట్టుకోవాలనేవారు. ఇంకోపార్టీ వుండకూడదనీ, కిసాన్ సభలు ప్రత్యేకంగా వుండరాదనీ వాదించేవారు. పెట్టుబడిదారీ వర్గము ఏనాడో బ్రిటిష్ సామ్రాజ్య వాదులతో కలసిపోయిందనీ, స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో దానికి స్థానం లేదనీ వాదించేవారు. కాంగ్రెస్‌లోని మితవాద నాయకులను తొలగించి యం. యన్. రాయ్ పెత్తనం వహించితే స్వరాజ్యం వూడిపడుతుందని వారి ప్రచారం. అందుకే ఆతడు రామఘర్ కాంగ్రెస్ అధ్యక్షతకు పోటీ చేశాడు.

కాని ఓడిపోయాడు. అప్పటికే యుద్ధం వచ్చింది. ఫాసిస్టులకు వ్యతిరేకంగా బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం పోరాడుతూంది కాబట్టి దానికి సాయపడటం అవసరమనే వాదనలోకి రాయిష్టులు మారారు. బ్రిటిష్ సామ్రాజ్య వాదులకు వ్యతిరేకంగా ఏవిధమైన పోరాటం సాగించటం కూడ తప్పనే వాదనలోకి దిగారు. తమ పాలసీని అమలు జరపడానికి కాంగ్రెస్‌నుండి విడిపోయి 'రాడికల్ డెమాక్రాటిక్ పార్టీ'ని ఏర్పరచారు. కాంగ్రెస్ బ్రిటిష్ ప్రభుత్వాన్ని వ్యతిరేకించుతూంది కాబట్టి కాంగ్రెస్ తత్వమే

"దేశీయ ఫాసిజం" అని ప్రారంభించారు. వెనుకటి రోజులలో విప్లవ ప్రజాపార్టీ అని పిలువబడిన కాంగ్రెస్‌ను ఫాసిస్టు సంస్థ అనీ, జాతీయ ప్రభుత్వం కావాలనడం పెట్టుబడిదారీ నియంతృత్వాన్ని స్థాపించమని కోరడమేననీ వాదించసాగారు. దానికి మారుగా రాయ్, మెహతాలవంటి ప్రజలతో సంబంధంలేని నాయకులతో కూడిన "ప్రజా ప్రభుత్వం" కావాలని వారు నినాదం యిచ్చారు.

రాయిస్టుల రాజకీయపాలసీలో వచ్చిన యీ మార్పును అర్థంచేసుకుంటే వారి సాహిత్యవిమర్శలలో వచ్చినమార్పు బోధపడుతుంది. మొదటిదశలో వారు కాంగ్రెసులో తమ నాయకత్వం వస్తే చాలు, సోవియట్ ప్రభుత్వం స్థాపించినట్లేనని ప్రచారంచేశారు. అనగా పెట్టుబడిదారీ సూత్రాలకే మార్క్సిస్ట్ రంగుపూసి ప్రజలను మోసవుచ్చాలని చూశారు. రెండోదశలో కాంగ్రెస్‌ను ఫాసిస్ట్‌సంస్థ అని నిందించుతూ బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యవాదులకు సాయపడుతున్నారు. అందుకు ఫలితంగా జాతీయప్రభుత్వం యివ్వొద్దు, "ప్రజాప్రభుత్వం" అనే పేరుతో మాకే పట్టంగట్టండి అని బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యవాదాన్ని ప్రాధేయపడుతున్నారు.

రాయిస్టులు యుద్ధానికి పూర్వం కోరిన సోవియట్ల సంస్థాపనలోనూ ప్రజలతో సంబంధం లేదు ఇపుడు కోరుతున్న "ప్రజాప్రభుత్వానికీ" ప్రజలతో సంబంధంలేదు. రెండుదశలలోనూ రాయిస్టుల నినాదాల యొక్క ప్రధానాంశం యిదొక్కటే. ప్రజలతో ఏమీ సంబంధంలేకుండా దూరంగా కూర్చుని, ప్రజలపేరుతో అవాకులూ చెవాకులూ వాగి, ఆ మాటలకు మార్క్సిస్ట్ దృక్పథం అని పేరుపెట్టడం, నిజంగా మార్క్సిజానికి యింతకంటె అపచారం ఎవరూ చేయలేరు.

"కాంగ్రెస్ కమిటీలను సోవియట్లుగా నిర్మించండి" అనే రోజులలో రాయిస్టులు భాషలో ప్రోలిటేరియన్ విప్లవం కావాలని వాదించారు, బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యవాదానికి అన్నివిధాలా సహకారం చేస్తూ "ప్రజా ప్రభుత్వం" అనే పేరుతో తమకే పట్టంగట్టండి అనే యీ రోజులలో మధ్యతరగతి కోసం సాహిత్యం రచించాలంటున్నారు. అందుకు యిలా

వాదించుతున్నారు. "మనం వ్రాయడానికి పూనుకోకపోతే మరికొందరి చేత వ్రాయించుకొంటుంది మధ్యతరగతి, పైగా కార్మికులకంటె ఎక్కువ డబ్బిస్తుంది. దాన్ని ఎవ్వరాపగలరు ?" అని ప్రశ్నించుతున్నారు. వారి రాజకీయ పతనానికి అనుగుణ్యంగానే వుందిగాదూ వారి వాదన - వారి సాహిత్య మీమాంస ?

పైగా యీ కృష్ణారావుగారే 'కావ్యజగత్తు' అనే తన పుస్తకంలో ఎవరో కొందరు "సాహిత్య రంగంలో సోషలిస్టు విప్లవం రావాలని వెఱ్ఱి కేకలు వేస్తున్నారు సంధించిన వారిలాగా" అని ఆక్షేపించారు. కృష్ణా రావుగారు 'ప్రజామిత్ర''లో వారు 1938 లో వ్రాసిన "ప్రొలిటేరియన్ విప్లవం కావాలి" అనే మాటలు తిరిగి మననం చేసికొంటే మంచిదం టాను. కామ్రేడ్ తుమ్మల వెంకటరామయ్య 1938 నవంబరులో ప్రకటిం చిన 'నవశక్తి' రష్యా సంచికలో "సోవియట్ సాహిత్యం" అనే ఒక వ్యాసాన్ని వ్రాశారు. దానిలో 'ప్రొలిటేరియన్' కల్చరును గురించి యిలా వ్రాశారు.

"1920-21 లో సోవియట్ రష్యాలో 'ప్రోలికల్ట్' ఉద్యమం బయలుదేరింది. ప్రోలీకల్ట్ అంటే ప్రొలిటేరియన్ కల్చర్ అని అర్థం. ఈ ఉద్యమ నాయకులు ఒక్కసారి సాహిత్యాన్ని 'ప్రొలిటేరియనైజ్' చేయాలన్నారు. అందుకు వీరవలంబించే మార్గంకూడ విచిత్రమే. "దీనిలో వర్గకలహం ఉందా, లేదా" అని పరీక్ష చేయడం, లేకపోతే ఆ సాహిత్యాన్ని త్రోసివేయడం. దీనినిబట్టి పూర్వసాహిత్యాన్నంతా సర్వ నాశనం చేసి ఒక్కదెబ్బన "ప్రొలిటేరియన్ సాహిత్యాన్ని" ఆకాశంమీద నుంచి ఊడిపడినట్లుగా సృష్టించాలన్నారు ....లెనిన్ యీ ఉద్యమాన్ని గురించి "హా! హా!" అని ఎగతాళి చేశాడు" అని వ్రాశారు.

కృష్ణారావుగారి వెఱ్ఱికేకలకు ఆ రోజులలోనే పై విధంగా కామ్రేడ్ తుమ్మల వెంకటరామయ్య చక్కని మందువేశాడు. ఆ సంగతి మరచిపోవడం వల్లనో, ఏమో కృష్ణారావుగారు పైమాటలు వల్లించారు. ఈ సంధి ప్రేలాపనలు ఉన్న 'కావ్యజగత్తు' అనే తమ గ్రంథాన్ని

అది "మార్క్సిస్టు దృక్పథం" అనుసరించుతున్నట్లుగా ప్రకటించుకున్నారుకూడ కృష్ణారావుగారు. కాని, పాపం! ఆగ్రంథంలో వారేమన్నారో చూడండి: "కార్మికుల జీవితాన్ని చిత్రించవచ్చును. కాని ఆ దృష్టి సోషలిస్టు దృష్టిగా వుంటానికి వీలులేదు. కేవలం ప్రజాస్వామిక దృష్టిగా వుండాలి" అన్నారు. నేడు ప్రపంచాన్ని, సామ్రాజ్యవాద సంకెళ్ల బంధించి వున్న ప్రజాస్వామిక హక్కులను రక్షించడం సాధించడంలో మార్క్సిస్టులే అందరికీ అగ్రగాములుగా వుంటున్నారుగదా; అలాంటప్పుడు సోషలిస్టు దృష్టి వుండరాదనడం ఏమిటి?

ఒకవైపున మార్క్సిస్టు దృక్పథంతో వ్రాసిన సాహిత్య సమీక్ష- అని కృష్ణారావుగారుగారు తన పుస్తకానికి పేరు పెట్టుకున్నారు. కాని కార్మికుని జీవితాన్ని మాత్రం సోషలిస్టు దృష్టితో చిత్రించరాదట. భలే వితండవాద మిది. మార్క్సిస్టు విజ్ఞానం కలిగిన రచయిత ఉన్నాడనుకొందాం. అతడు ప్రజల జీవిత పరిస్థితులను చూస్తున్నాడు. వాటిని అతడు సాహిత్యంలో చిత్రించాలి. కృష్ణారావుగారి ఉపదేశం ప్రకారం ఆ రచయిత మార్క్సిస్టు దృక్పథంతో చూడరాదు. 'ప్రజా జీవితాలను సోషలిస్టు దృష్టితో చూడరాదు' — అంటే మార్క్సిస్టు విజ్ఞానం కలిగిన ఆ రచయిత మార్క్సిజాన్ని మరచిపోవాలి. అంతేనా దీనిఅర్థం? ఏమిటీ తికమక?

మార్క్సిస్టులమని చెప్పుకొనే రాయిస్టులు రాజకీయంగా ప్రజలను వదలి సామ్రాజ్యవాదుల వైపుకు పోయారేమిటి? సాహిత్యం మధ్య తరగతికోసం రాయాలంటారేమిటి? కార్మికుల జీవితాన్ని సోషలిస్టు దృష్టితో చిత్రించ రాదంటారేమిటి? అని పాఠకులు ప్రశ్నించవచ్చు.

ఈ వైరుధ్యంయొక్క స్వభావాన్ని తేటతెల్లం చేయడానికి ఒక ఉదాహరణ చూపుతాను. రష్యన్ సోషల్ డెమాక్రాట్ పార్టీలో బోల్షివిక్కులు, మెన్షివిక్కులు అని రెండు తెగ లుండేవి. ప్రజా వుద్యమం తీవ్రదశకు వచ్చేకొలదీ మెన్షివిక్కులు దిగజారడం మొదలెట్టారు. దీనికి కారణాలను లెనిన్ యీవిధంగా వివరించాడు. రష్యావంటి వెనుకబడిన

పెట్టుబడిదారీ దేశంలో ప్రజా విప్లవంలో పెట్టుబడిదారీ ప్రతినిధులుకూడ మార్క్సిస్టులమని చెప్పుకొంటూ కార్మికవర్గంతో తోడి ప్రయాణీకులుగా బయలుదేరుతా రన్నాడు. ప్రజావుద్యమ స్థాయి హెచ్చి, విప్లవదశ వచ్చే సరికి వీరంతా వెనుకకు దిగజారి పోతారన్నాడు. సామాజిక వ్యవస్థనే తల్లక్రిందులు చేసే ప్రజావిప్లవం, ప్రజలను దోపిడీచేసే పెట్టుబడిదారీ వర్గాన్నికూడా తుడిచిపెడుతుందని, వారు భయపడుతా రన్నాడు.

అలాగే రాయిస్టులు మార్క్సిస్టులమని చెప్పుకున్నా వారు ప్రజా సామాన్యంయొక్క ప్రతినిధులు కారు ఉద్యోగాల కొరకు బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యవాదులను ఆశ్రయించుకొని వుండే కొలదిమంది మధ్యతరగతి మేధావులకు రాయిస్టులు ప్రాతినిధ్యం వహించుతున్నారు. అందుచేతనే రాయిస్టులు యుద్ధంలో ఫాసిస్టు దుండగీలను ఓడించాలని చెబుతున్నా భారత ప్రజానీకాన్ని సమీకరించడం వారి ఆశయంకాదు. కాంగ్రెస్ నాయకులను 'దేశీయ ఫాసిస్టులని' తిడుతూ బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యవాదులను బలపరచడంతో సంతృప్తి పడుతున్నారు. సాహిత్యం విషయమై రాయిస్టుల దృక్పథం వారి రాజకీయాలకు అనుగుణ్యంగానేవుంది. అందుకనే కృష్ణారావుగారు "మనం వ్రాయడానికి పూనుకోకపోతే మరికొందరిచేత వ్రాయించుకుంటుంది. మధ్యతరగతి" అని వ్రాయగలిగారు. "పైగా కార్మికులకంటె ఎక్కువ డబ్బిస్తుంది" అని సమర్థించుకున్నారు.

గోపీచంద్ వ్యాసాలు

రాయిస్టులు వ్రాసిన వెనుకటి సంగతులు అంతటితో వదిలివేద్దాం ప్రస్తుతానికి వద్దాం. గోపీచంద్‌గారు 'విహారి' 3వ సంపుటి 4, 5, 7సంచికలలో (1943 డిసెంబరు, 1944 జనవరి, ఫిబ్రవరి) 'ప్రజాసాహిత్యం' అనే శీర్షికక్రింద వ్యాసాలు వ్రాశారు. వీరుకూడా మార్క్సిస్టు దృక్పథాన్ని అనుసరించే తాము విమర్శించుతున్నట్లు చెప్పుకొన్నారు. 'అభ్యుదయ రచన అంటే ఏమిటి?' అనే సమస్యను చర్చించారు. సమాజం ఎలా మార్పు చెందుతూ వచ్చిందో కొంత తర్కించారు. వీరేశలింగంగారు మొదలుకొని ఆంధ్రరచయితల పోకడలను పరిశీలించుతూ ఏయే రచయితలు అభ్యుదయానికి కృషిచేశారో, ఎవరెవరు సమాజాన్ని వెనుకకు తీసుకుపోవడానికి తమ రచనలను వినియోగించుతున్నారో విమర్శించారు. ఆయన చర్చలు, తర్కం, విమర్శనలు మార్క్సిస్టు దృక్పథంతో నడిచాయో లేదో పరిశీలించుతాను.

వివరాలకు వెళ్లేముందు ఒక విషయం మనవిచేస్తాను. అభ్యుదయ రచయితల సంఘం ఒక ప్రజాస్వామిక సంస్థ దానిలో అనేక దృక్పథాలకు చెందినవారున్నారు. మార్క్సిస్టు దృక్పథం అంగీకరించినవారూ, మార్క్సిస్టు దృక్పథం అంటే ఏమిటో తెలియనివారూ వున్నారు. అందుచే అభ్యుదయ రచయితల సంఘ సభ్యుడు ఎవరైనా ఒకరు ఏమైనా వ్రాస్తే దానిని మార్క్సిస్టులకు అంటగట్టడంలో అర్థంలేదు. ఏమంటే, మార్క్సిస్టు దృక్పథం లేనివారు, తెలియనివారు చరిత్రను మార్క్సిస్టు దృక్పథంతో సమీక్ష చేయడం సాధ్యం కాదుగనుక.

అభ్యుదయ రచయితల సంఘంలో వున్న కొందరు "పాతసాహిత్యం ఎందుకూ పనికిరాద"ని చెప్పిన మాట నిజమే. (వీరు వేళ్ళమీద లెక్కించదగిన వారని మనం గమనించాలి) దీనికికారణం వారికి మార్క్సిస్టు దృక్పథం లేకపోవడమే. ఇ. వి. రామస్వామి నాయకర్, త్రిపురనేని రామస్వామి చౌదరిగార్లు బ్రాహ్మణులమీద తిరుగుబాటు చేసి, 'పాతపురాణాలన్నీ తగలబెట్టి క్రొత్తపురాణాలు వ్రాయించడమే కర్తవ్యమనుకొన్నట్టుగానే వీరుకూడ పొరబడుతున్నారు. మార్క్సిస్టు ధృక్పథం వున్నవారయితే యీ పొరపాటు చేయరు. లెనిన్ యీ విషయమై ఏమన్నాదో చూడండి:-

"Proletarian Culture does not appear from, no one knows, where; it is not something invented by men who call themselves specialists in Proletarian Culture. That is an absurdity. Proletarion Culture should appear as the logical development of the sum of that knowledge which Humanity has accumulated under the yoke of capitalist society."

"ప్రొలిటేరియన్ సంస్కృతి ఎక్కడినుంచీ ఆకాశాన్నుండి వూడిపడదు. ప్రొలిటేరియన్ సంస్కృతిలో నిపుణులమని చెప్పుకొనేవారు కల్పిపెడితే వచ్చేదికాదు; అలా జరగడం అసంభవం పెట్టుబడిదారీ సమాజంలో మానవజాతి ప్రోగుచేసుకొన్న విజ్ఞానసంపద యొక్క క్రమాభివృద్ధియే ప్రోలిటేరియన్ సంస్కృతి."

పైన అభ్యుదయ రచయితల సంఘంలో వున్నవారంతా మార్క్సిస్టులు కారని మనవి చేశాను. అందుచే వారి రచనలో వున్నలోట్లను విమర్శించుతూ, గోపీచంద్‌గారు వ్రాసిన విమర్శనలకు జవాబివ్వడానికి నేను ప్రయత్నించను. ఆ విమర్శనలు చేయడంలో గోపీచంద్‌గారు పూర్వ రచనలను ప్రస్తుత రచనలను సమీక్ష చేశారు. ఆ సమీక్ష సరిగా వుందో లేదో మాత్రమే చర్చించుతాను.

ఒక అభ్యుదయ రచయిత పోతనామాత్యుణ్ణి పొగడినందుకు గోపీచందుగారికి గిట్టలేదు. "ఒక్క కల తప్పితే పోతనామాత్యుడు కూడా అభ్యుదయ కవి అని ఇతని అభిప్రాయం అయివుండాలి" అని వ్రాస్తూ, కాదని రుజువు చేయడానికి శ్రమపడ్డారు. పోతనవంటి రచయిత అభ్యుదయ రచయితో కాదో నిర్ణయించేటపుడు అతడు ఏకాలంలో నివసించాడు అనే విషయంకూడ దృష్టిలో వుంచుకోవాలి. రాజుల మెప్పుకోసం వారి పొగడ్తలతో నిండిన కావ్యాలు వ్రాసే రోజులవి. పోతన తన గ్రంథాన్ని "కూళలకిచ్చి అప్పడుపుకూడు భుజించుటకంటె, హాలికులైననేమి, గహనాంతరసీమల కందమూల గౌద్దాలికులైననేమి" అన్నాడు. ఇందులో పోతన వ్యక్తిత్వం ఏముంది? అని గోపీచంద్‌గారు ప్రశ్నించారు. "పోనీ ఆ వ్యక్తిత్వమయినా "నిజదార సుతోదర పోషణార్థ"మే గదా అని యీసడించారు.

"ఇమ్మనుజేశ్వరాధములకిచ్చి పురంబులు వాహనంబులగొన" అని పోతనామాత్యుడు తిరస్కరించినా, "శ్రీహరి"కేగా చివరకు యిచ్చినదని ఆక్షేపించారు.

తన కావ్యాన్ని రాజులకివ్వ నిరాకరించి, భూమి దున్నిక కుటుంబ పోషణ చేసికొంటానని చేసిన సవాలుయొక్క గొప్పతనాన్ని గోపీచంద్‌గారు గ్రహించలేదు. ఆ రోజులలో పోతన భౌతికవాది అవడం సాధ్యం కాదనీ తెలుసుకోలేదు, అందుచే పోతన సగర్వంగా చెప్పుకొన్న మాటలలో జమిందారీ తత్వానికి ఎదురు తిరిగిన రైతుకవి హుందాను గోపీచంద్‌గారు గ్రహించలేకపోయారు. రష్యన్ విప్లవంలోకూడ తజికిస్థాన్ ప్రాంతంలో ముస్లిం రైతులు అల్లా పేరుతోనూ, ఖురాన్ పేరుతోనూ జమిందారులపై తిరుగుబాటు చేశారు. భూమిని పంచుకొన్నారు. నేడు సమిష్టి వ్యవసాయ క్షేత్రాలద్వారా సాగుజేసి అనుభవించుతున్నారు. ఆ ముస్లిం రైతులకు మతంపైన, అల్లాపైన విశ్వాసంవుంది గాన అది అభ్యుదయం కాదనటం పొరబాటు గాదా?

"అభ్యుదయ రచన" అనే పుస్తకంపై గోపీచంద్‌గారు తన వ్యాసాలలో ఘాటుగా విమర్శించారు, ఆ రచయిత ఏదో తన పుస్తకం

అచ్చు వేసుకోవాలనే పుబలాటంతో ప్రకటించిన తప్పుల తడక కాబట్టి దాని లోటుబాటుల జోలికి నేను పోను' దాన్ని ఆధారంగా తీసికొని గోపీచంద్‌గారు "వీళ్ళ చరిత్ర జ్ఞానం యింత చక్కగా వెలుగుతూంది" అని తిట్టిపోశారు. అవకాశం దొరికినప్పుడు ప్రత్యర్థులను తిట్టడం సహజమే కాబట్టి ఆ తిట్లజోలికి నేను పోనవసరం లేదు. దానితోపాటు గోపీచంద్ గారు మన చరిత్రను పర్యాలోకించారు. ఈ పర్యాలోకన సరిగా వుందో లేదో మాత్రమే చర్చించుతాను

బౌద్ధ వికాసం
(రినైజాన్స్)

భౌద్ధమతం భారత సంస్కృతికి, దేశభాషలకు చేసిన మేలును గోపీచంద్ కీర్తించాడు. "పలుకుబడిలో వున్న పూజారివర్గం మీదకీ, దాని చెప్పుచేతల్లో వున్న క్షత్రియవర్గం మీదకీ - జరిగిన విప్లవం బౌద్ధ మతం అన్నారు. బౌద్ధమతం ఓడిపోవడంవల్ల "మళ్ళీ పై రెండు వర్గాలూ పలుకుబడిలోనికి వచ్చినై" అని వ్రాశారు. "యీ చరిత్రని విమర్శదృష్టితో చదివితే యీ విప్లవానికి సాయంచేసింది చిన్నచిన్న వ్యాపారస్తులూ, మధ్యతరగతీ అని మనకి తేలిగ్గా తెలుస్తుంది" అని గోపీచంద్‌గారు అన్నారు.

గోపీచంద్‌గారు వ్రాసినట్లుగా బౌద్ధమతం రెండు (పూజారి, క్షత్రియ) వర్గాలమీద క్షత్రియవర్గం చేసిన తిరుగుబాటు మాత్రమే. దానికి యజ్ఞ - యాగాదులనే పేరుతో దోచుకోబడుతున్న ప్రజలు, చిన్న వర్తకులు అందరూ సాయపడ్డారు. క్షత్రియవర్గం పైవకూడ అదివరకు పూజారివర్గం పెత్తనం చేసేది గాన క్షత్రియవర్గం ప్రజలకు నాయకత్వం వహించింది. బౌద్ధమతం కర్మకాండను ఖండించింది. ప్రజలకు ప్రీతిపాత్రమయింది. జాతిభేదం, కులభేదం, స్త్రీ పురుషుల భేదం లేకుండా బౌద్ధసంఘారామాలలో చేరడానికి హక్కుండేది. ఉచ్చికమైన నైతిక ప్రవర్తన, విద్యాశక్తి కలిగిన బౌద్ధ/సన్యాసులు సమిష్టిగా ఆడంబర రహి

కమైన జీవితం గడుపుతూ ప్రజలకు సేవ చేసేవారు. అందుచే బౌద్ధ మతం ప్రజలలో వ్యాపించ గలిగింది. దేశభాషలలో తమ గ్రంధాలను వ్రాసి ప్రజలకు బోధించి వాటిని అభివృద్ధి చేశారు. అదివరకు బ్రాహ్మణ మతంలో వేదాలను చదవడానికి బ్రాహ్మణ, క్షత్రియులకు తప్ప యితరులకు హక్కు లేదు. బౌద్ధమతం అన్నికులాలకు స్త్రీలకు సైతం తమ ధర్మాన్ని బోధించింది. ఇందువలననే బౌద్ధయుగంలో భారత నాగరికత ఎంతో ఘనకార్యాలను సాదించ గలిగింది.

కాని క్రమంగా బౌద్ధమతంలో చీలికలు బయలుదేరాయి. క్రమంగా వానిలోకూడ దేవతాపూజలు, తంతులు ప్రవేశించాయి. వీటితో పాటు నైతిక ప్రవర్తనలో కట్టుబాటు సన్నగిలడం ప్రారంభించాయి, ఓడి పోయిన పూజారివర్గం దండయాత్ర చేసిన హూణులతో కలసి బౌద్ధులతో పోరాడి వారిని ఓడించగలిగింది. బౌద్ధమతం క్షీణించి దానిస్థానే సంస్కారం పొందిన బ్రాహ్మణమతం ప్రచారంలోకి వచ్చింది. వైశ్యులు కూడా ద్విజులుగా అంగీకరించబడ్డారు. అనార్యప్రజలలో నుండి లొంగి పోయిన శూద్రులకు నాల్గవకులంగా సమాజంలో స్థానం యివ్వబడింది. బ్రాహ్మణులు కూడ దేశభాషలలో భక్తియోగాన్ని ప్రజలలో బోధించ సాగారు. క్షత్రియవర్గం యొక్క అధికారాన్ని గుర్తించి పూజారివర్గం వారికి ఏజంటుగాపనిచేయవలసివచ్చింది. బ్రాహ్మణమతం పునరుద్ధారకులలో ముఖ్యులైన శంకరాచార్యులను కూడా బౌద్ధరినైజాన్ను ఉద్యమానికి చెందినవారిలో చేర్చి గోపీచంద్ వ్రాయడం సరికాదు.

తలక్రిందుల శాస్త్రం

గోపీచంద్‌గారు "ఎవరికి వాళ్ళే బ్రతికే పద్ధతికి వ్యతిరేకం జర గడంవల్ల సహకారంతో కూడుకున్న జమీందారీ విధానం వచ్చింది" అని వ్రాశారు. దీనిలో అచ్చు పొరపాటు లేకపోతే వారు అభ్యుదయ రచయిత లను ఆక్షేపించుతూ వ్రాసిన "వీళ్ళ చారిత్రక జ్ఞానం ఇంత చక్కగా వెలుగుతూవుంది" అనే మాటలు గోపీచంద్‌గారికే వర్తించుతాయి అనవ లసి వస్తుంది. జమీందారీ విధానానికి పూర్వం ఎవళ్ళకి వాళ్లే బ్రతికేపద్ధతి లేదనీ బానిస విధానం వుండేదనీ, ఏమాత్రం మార్క్సిస్టు జ్ఞానం వున్న వారికైనా బోధపడుతుంది. బానిసలుగా పని చేయించేకంటే, రైతాంగం చేత సాగుచేయించి, మక్తాలు కౌళ్ళు పేరుతో రైతాంగాన్ని దోచుకునే భూస్వామ్య విధానం జమీందారీ యుగంలో ప్రారంభయయింది. బానిస విధానంలో పాలకవర్గమైన యజమానులకు స్వంతఆస్తి హక్కులనేవి ఏర్పడి, జమీందారీ విధానంలో భూస్వామ్యహక్కులు పాలకవర్గ గుత్త సొమ్ముగా వృద్ధిచెందాయి. పెట్టుబడిదారీ విధానంక్రింద వ్యక్తిగత ఆస్తి సమిష్టిగా వుత్పత్తిచేసే కార్మిక వర్గంకూడ - పెట్టుబడిదారీ సమాజంలోనే పెంపొందుతూంది. కార్మికవర్గం అధికారం స్వీకరించి, యిప్పుడు స్వంత లాభాలకు వినియోగపడుతున్న సమిష్టి ఉత్పత్తిని సంఘ ప్రయోజనాలకు వినియోగించుతుంది. దానినే 'సోషలిజం' అంటాము. ఇంత స్వల్ప విషయంలో గోపీచంద్‌గారు ఎందుకు పొరపడ్డారో!

ఇంకా గోపీచంద్‌గారు "నేనూ అభ్యుదయ రచయితనే, నేనూ సంఘ శ్రేయస్సుకోసమే వ్రాస్తున్నాను" అనేవారి పైమెరుగులు చూచి మోసపోవద్దని హెచ్చరించారు. నిజమే! పాఠకులు ఏదిమంచిదో విచక్ష ణాజ్ఞానంతో పరిశీలించి తెలిసికోవలసిందే. అలాగే 'మార్క్సిస్టులమని

చెప్పుకొంటూ రాయిస్టులు చేసే రభసను చూచి మార్క్సిజాన్ని అపార్థం చేసికోవద్దని ప్రజలకు మనవి చేస్తాను.

ఫిబ్రవరి 1వ తేదీ 'విహారి' పత్రికలో సమాజ పరిణామాన్ని గురించి చర్చించుతూ గోపీచంద్‌గారు "ప్రిమిటివ్ కమ్యూనిజములోనుంచి జమీందారీ విధానము వచ్చిం"దని వ్రాశారు. ఆదిమ సమాజములోనుంచి పశువుల పెంపకం, వ్యవసాయం కొలదిగ వృద్ధిఅయిన తరువాత తెగలు తాము జయించిన శత్రువులను బానిసలుగా పని చేయించుకొనేవారనీ, బానిసవిధానం అమలులోనికి వచ్చిందనీ సమాజశాస్త్రం చెబుతూంది. అలాంటప్పుడు గోపీచంద్‌గారు ఆదిమసమాజంలోనుంచి జమీందారీ విధానం వచ్చిందని ఎలా వ్రాశారు? మార్క్సిజానికి వారు చెప్పే నూతన భాష్యమా ఇది? అని ప్రశ్నించుతాను.

నవ్యాంధ్రసాహిత్యం - రచయితలు.

వీరేశలింగంగారు జమీందారీ విధానంలో వున్న లోటుపాట్లను బట్టబయలు చేసినవారిలో ముఖ్యులని, వారు యుగపురుషులనీ గోపీచంద్‌గారు సరిగానే గుర్తించారు. గిడుగువారి వ్యవహారిక భాషావాదాన్ని ఆచరణలో పెట్టడంలో గురజాడ చేసిన సేవను కొనియాడారు. సి.ఆర్. రెడ్డి, ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగార్ల రచనల గొప్పతనాన్ని చక్కగా చెప్పారు.

రామస్వామిగారిని గురించి వ్రాస్తూ వారు "పూజారివర్గం మీద, ఆ మొత్తం నాగరికతమీద కలహం సాగించారు" అని గోపీచంద్‌గారు వ్రాశారు. పైగా బౌద్ధవిప్లవం నాటినుంచీ జమీందారీవర్గం - పూజారివర్గం కలహించుచుకుంటున్నాయనీ ఎప్పటికప్పుడు పూజారి వర్గందే పైచేయి అయిందనీ వారు చెప్పారు. పెట్టుబడిదారీ ఆర్థిక-విధానంకూడా 20 వ శతాబ్దంలో మనదేశంలో ప్రవేశించినప్పటికీ మనసమాజంపై జమీందారీ నాగరికత ఛాయలు యింకా గాఢంగా వున్నమాట వాస్తవం, కాని జమిందారులకు, భూస్వాములకు, కొత్తగా వచ్చిన పెట్టుబడి దారులకు

కూడ తలఒగ్గి పూజారివర్గం పనిచేయవలసి వస్తూంది. అందుచే రామస్వామిగారి కాలానికి గ్రామాలలో బ్రాహ్మణుల పెత్తనంకూడ కొంత వున్నప్పటికీ వారు పాలకవర్గం కాదు. రామస్వామి చౌదరి, రామస్వామి నాయర్‌లు బ్రాహ్మణేతర ఉద్యమ ధ్వజమెత్తారు. కాని ప్రధానవర్గంపై యీ పోరాటం సాగించబడక పెడమార్గం పట్టింది. పూజారీ వర్గంపై (బ్రాహ్మణులపై) బయలుదేరిన యీ పోరాటం స్వకుల పౌరోహిత్యంతో అంతమైంది. పైగా యీ ఉద్యమం ప్రజాసామాన్యంపై కమ్మ వెలమ, రెడ్డి జమీందారుల పలుకుబడిని వ్యాపింపజేయటానికి వినియోగపడింది. బ్రాహ్మణులపై రేగిన అసంతృప్తి జస్టిస్ పార్టీద్వారా జమిందారీ నాయకత్వాన్ని బలపరిచింది. అందుచే తప్పుదారిన పడిన పాక్షిక తిరుగుబాటే గాని, సక్రమ ప్రజాఉద్యమంగా అది వృద్ధిచెందలేదు. అదిచేసిన మంచి అంతా బ్రాహ్మణేతరులలో విద్యాశక్తి, ఆత్మగౌరవం ఎక్కువ చేసింది. ఈ సత్యాన్ని మన రాయిస్టులు గమనించినట్లు కన్పించదు.

ముగింపు

రాయిస్టులు సాహిత్యపు పోకడలపై వ్రాసిన విమర్శనలు సాకల్యంగా చర్చించాను. వారు అభివృద్ధిని కోరుతున్నామని చెప్పినా, మార్క్సిస్టులమని చెప్పుకున్నా ప్రధాన సమస్యలను గురించి వారికి మార్క్సిస్టు (శాస్త్రీయ) దృక్పథం లేదని రుజువు చేశాను.

రాయిస్టులు కథలు, నవలలు వ్రాస్తున్నారు. ఈ రచనలలో నూతన టెక్నిక్ ఉపయోగించుతున్నారు. కాని వీటన్నిటిలోనూ ఒకే ప్రధానమైన లోటు వుంది. ప్రజాసామాన్యానికీ, వారి అభిప్రాయాలకీ రాయిస్టులు తావు యివ్వరు. అందుచే ప్రధాన సమస్య లన్నిటిలోనూ వారి వాదనలు "నేల విడచిన సామువలె" పేలవమైపోతున్నాయి.

ఉదాహరణకు కాంగ్రెస్ మహాసభ యెడల రాయిస్టులు యిపుడు అవలంబించే దృక్పథం చూచాం. భారతప్రజల స్వాతంత్ర్య కాంక్షకు కాంగ్రెస్ చిహ్నం. 1936 లక్నో కాంగ్రెస్ మొదలుకొని చివరకు

బొంబాయిలో చేసిన ఆగస్టు తీర్మానంలో కాంగ్రెస్ ఫాసిస్ట్ వ్యతిరేకతను స్పష్టంగా వెల్లడించింది. కాని యీ సత్యాన్ని రాయిస్టులు గుర్తించనే గుర్తించడంలేదు. పైగా తాము ఫాసిజానికి వ్యతిరేకమని చెప్పుకొంటూనే, కాంగ్రెస్‌ను 'దేశీయ ఫాసిజ' మని నిందించుతున్నారు. అనగా, భారతప్రజల స్వాతంత్ర్య కాంక్షనే నిరసించుతున్నారు. బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యవాదులు భారత స్వాతంత్ర్యాన్ని నిరాకరించడానికి చెప్పేసాకును తాముకూడా వల్లించుతున్నారు. జాతీయ నాయకులనే 'జపాన్ ఏజంట్ల'ని పిలుస్తున్నారు భారత ప్రజలందరికీ దూరమవుతున్నారు.

అందుచే రాయిస్టుల రచనలన్నీ మొత్తంగా తీసికుంటే వారు సాహిత్యంలో రావాలని కోరుతున్న మార్పు అభ్యుదయమూ కాదు. వారి దృక్పధం మార్క్సిస్టు దృక్పథమూకాదు. సామ్రాజ్యవాద బానిసత్వానికి తలలొంచి "ఉత్తర కుమార ప్రజ్ఞలు" కొట్టే కొందరి మధ్యతరగతి మేధావుల వదరుబోతు తనము రాయిజము. స్వాతంత్ర్యోద్యమముతో సంబంధములేని కొలదిమంది మేధావుల రియాక్షనే రాయిజము. మార్క్సిజముతోగాని, ప్రజలతోగాని దానికెట్టి సంబంధమూ లేదు సరిగదా ప్రజల ప్రజాస్వామికానికీ, సర్వతోముఖమైన జాతీయాభ్యుదయానికీ వ్యతిరేకము రాయిజం.

ప్రజల సమస్యలను తీర్చి, ప్రజలకు నాయకత్వము వహించి నడుపజాలని కార్యక్రమము మార్క్సిస్టు కార్యక్రమం కాదు; కాజాలదు. అలాగే ప్రజలను ఉత్తేజపరచి కర్తవ్యపాలనా దక్షులను చేయజాలనిది ప్రజాసాహిత్యము కాజాలదు. ఈ సూత్రాలే రాయిస్టులుచేసే భావాలను పరీక్ష చేయడానికి పనికివస్తాయి. ఆపని పాఠకులకే వదలివేస్తాను.

[1944 డిశెంబరు 'తెలుగుతల్లి' సంచికనుండి]

ఆంధ్ర సాహిత్యంలో కొత్త పోకడలు

1857 తిరుగుబాటు, ప్రథమ భారతస్వాతంత్ర్య పోరాటం ఓడి పోవడంతో బ్రిటిషు ప్రభుత్వం భారతదేశంలో వేళ్లూనింది. భారత ప్రజ లను బానిసత్వంలో అణిచిపెట్టడానికి, తమ సామ్రాజ్యాన్ని రక్షించుకో డానికి బ్రిటిషువాళ్లు రైల్వే నిర్మాణానికి పూనుకున్నారు.

అదివరకు మన దేశంలో జమిందారీ సమాజం వుంది. వ్యవ సాయం, చేతి పరిశ్రమలపై ఆధారపడిన ఆర్థికజీవితం అమలులోవుంది. జమిందారులు, జాగీర్దారులు యీనాందారులచే పీడించ బడుతున్న రైతాంగం, కుల-మత హెచ్చుతగ్గులతో చీలివున్న ప్రజలు, అజ్ఞానంలో మూఢ విశ్వాసాలతో మునిగివున్నారు.

రాజుల- నవాబుల జమీందారీ నాగరికతను బ్రిటిషు సామ్రాజ్య వాదుల పెట్టుబడిదారీ నాగరికత జయించింది. మనం బానిసలమయ్యాము. బ్రిటిషువాళ్లు రైల్వేల నిర్మాణంతో పెట్టుబడిదారీ ఆర్థికవిధానాన్ని ప్రవేశ పెట్టారు. ఈ దేశంలోని ముడిపదార్థాలను చౌకగాకొని తీసుకుపోవడం, వాళ్ల ఫ్యాక్టరీ వస్తువులను దిగుమతిచేసి లాభాలకు అమ్ముకోడం ప్రారం భించారు. దీనితో మనదేశంలోని చేతి పరిశ్రమలు నశించిపోసాగాయి. పెట్టుబడిదారీ విధానంతోపాటు అచ్చుయంత్రాలు, పత్రికలు మనదేశంలో కూడా వెలయసాగాయి.

వీ రే శ లిం గం యు గం

పై మార్పు లన్నిటి ఫలితంగా నూతన పరిస్థితులనుండి నూత నాంధ్ర జాతీయ వికాసం ప్రారంభమయింది. ఈ దశను వీరేశలింగ

యుగమని పేరిడదాము. పాశ్చాత్య నాగరికతతోను, ఇంగ్లీషు సాహిత్యం తోను ఏర్పడిన సంబంధంవల్ల తెలుగు సాహిత్యంపైన, మన నాగరికత పైన వీటి ఛాయలు పడసాగాయి వీటిని తీర్చిదిద్ది తెలుగు సాహిత్యానికి, కొత్త అలంకారము జేకూర్చి, మన ప్రజలకు అందజేసి, కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారు నిజంగా యుగపురుషు లయ్యారు.

అప్పటికి మన తెలుగు సాహిత్యం రాజుల, జమిందారుల దయ కోసం శృంగార ప్రబంధాలువ్రాసే స్థితికి దిగజారిపోయింది మన రాజుల రాజ్యం చిన్నదైనా, అధికారం ఏమీలేకపోయినా, బిరుదావళి పొడుగ్గా ఉంటుంది అదేవిధంగా సాహిత్య రంగంలో పదాడంబరంకోసం తాప త్రయం హెచ్చింది. రెండర్థాలువచ్చే శ్లేషకావ్యాలు, ద్వ్యర్థి కావ్యాలతో డ్రిల్లు చేయడంకూడా పరిపాటి అయింది. ఈ విషయాన్ని గురించి సర స్వతీ శారదా విలాపమనే గ్రంథంలో వీరేశలింగంగారే యిలా చెప్పారు:

క. తెలియదు సుమ్మిపుడు నా
పలుకులయర్థంబు నాకే భావము లేమిన్
వెలసొమ్ములు గాకివి సం
కెలలయి కడునాదు మేనికి న్వెతనించున్.

సీ. దయమాలి తుదముట్ట దలకట్లు నిగిడించి
ధీరుడై నన్ను బాధించు నొకడు
పాదంబు లోపల బాదంబు లిమిడించి
వీరుడై నన్ను నొప్పించు నొకడు,
ప్రాసంబుకై బెక్కు ప్రాసంబు లదరించి
పోటుబంటయి నన్ను బొడుచు నొకడు;
బెండుపల్కులు గూర్చి నిండించి నగలంచు
దిట్టయై చెవులు వేధించునొకడు

ఖడ్గచక్రాది రూపము ల్గానిపించి
వర్ణముల్ మార్చినను జిక్కుపరచు నొకడు

కుమతులొడలెల్ల విరిచి ప్రాణము మ్రతియు
నొడలి పసలేక కుష్కించి యున్నదాన.

ఇట్టి తెలుగుసాహిత్యాన్ని తీర్చిదిద్దడానికి, ఇంగ్లీషు సాహిత్యంలో చూస్తున్న అభ్యుదయ సాహిత్యరీతులను ప్రవేశపెట్టడానికి వీరేశలింగం గారు పూనుకున్నారు. కాని మొదట్లో వీరుకూడా తమ పాండిత్యగరిమను చూపుకోడానికి కొన్ని రచనలను వ్రాయకపోలేదు. 'రసికజన మనోభి రామం' అనే శృంగార ప్రబంధం, "శుద్ధాంధ్ర నిర్వచన నిర్దుష్ట నైషధం," నీతిచంద్రికలోని "విగ్రహం, సంధి" లాంటివి పాతపక్కీని వ్రాశారు. కాని అది సరియైన మార్గంకాదని తెలిసికొని ఆ పద్ధతి వెంటనే మానివేశారు.

తెలుగు ప్రజలలోవున్న మూఢవిశ్వాసాలను, దురాచారాలను ఖండించుతూ అనేక ప్రహసనాలు వ్రాశారు. వాటిలో సులభశైలి, నిశిత మైన విమర్శ యిమిడివుంది. సంఘసంస్కార ప్రబోధం వుంది. 'సత్య వతి' 'చంద్రమతి' అన్న కథలను, రాజశేఖర చరిత్ర అను నవలను వ్రాసారు. వీటిలో తెలుగు ప్రజల జీవితం చిత్రించుతూ తాము కోరు తున్న సంస్కార భావాలను ప్రచారం చేశారు

రాజశేఖర చరిత్ర తెలుగులో వ్రాయబడిన మొదటి వచనకావ్యం. దీనినే ఇంగ్లీషులో నావెల్ అంటారు. వీరేశలింగంగారు తరువాత మంచి నవల వ్రాసినవారికి బహుమానాలు యిస్తామని ప్రకటించారు. పోటీలలో బహుమతి పొందినవే చిలకమర్తివారి 'హేమలత, రామచంద్ర విజయం, అహల్యబాయి' అను నవలలు.

వీరేశలింగంగారు శకుంతల, రత్నావళి వగైరా సంస్కృత నాట కాలను సులభ శైలిలో తెలిగించారు. తాము స్వయముగా హరిశ్చంద్ర వగైరా నాటకాలువ్రాసి నూతనఫక్కీ నాటకాలను ప్రోత్సహించారు. లంచగొండితనాన్ని ఖండించుతూ 'వ్యవహార ధర్మబోధిని' అనే వచన నాటకాన్ని వ్రాశారు.

బాలికా పాఠశాలను నిర్వహించి స్త్రీ విద్యను ప్రోత్సహించారు. స్త్రీ విద్య పనికిరాదన్న వారిని విమర్శించుతూ ప్రహసనాలు, వ్యాసాలు వ్రాశారు. వితంతువివాహాలను సమర్థించుతూ ప్రహసనాలు, వ్యాసాలు వ్రాశారు: తాము స్వయంగా ఎన్నో కష్టాలకోర్చి వితంతు వివాహాలను చేశారు. శంకరాచార్యుల ఆంక్షలకు - బహిష్కరణ పత్రాలకు గురి అయ్యారు భావిపౌరులు కానున్న తమ విద్యార్థుల సైన్యంతో శంకరా చార్యుల సన్యాసుల ముఠాను ఓడించివేశారు.

'సత్యరాజు పూర్వ దేశయాత్రలు' లో చక్కని హాస్యరసాన్ని చిత్రించి వీరేశలింగంగారు 'సెటైర్' వ్రాయడంలోకూడ అద్వితీయులని నిరూపించుకున్నారు 'ఆడ మళయాళం'లో మన సమాజంలో మహిళల కున్న నిర్బంధాలు, యిబ్బందులు మలయాళంలో పురుషులకున్నట్లు చిత్రించి అపుడెంత హేళనగా వుంటుందోచూపి, తాముకోరే స్త్రీస్వాతం త్రాన్ని ప్రచారంచేశారు. లంకా ద్వీపయాత్రలో జ్యోతిషశాస్త్రాన్ని అపహాస్యం చేశారు.

ఉద్యోగుల లంచగొండి తనాన్ని నిరసించుతూ వ్యాసాలు, ప్రహసనాలు వ్రాశారు. పరువు నష్టదావాలకు గురి అయ్యారు.కులవిచక్షత పనికిరాదని నిరూపించుతూ సహపంక్తి భోజనాలను ఏర్పాటు చేశారు. తమ జందెం తీసివేసి బ్రహ్మసమాజములో చేరారు.

తెలుగులో శాస్త్రగ్రంథాలు లేనిలోటు గమనించి శరీర శాస్త్రము, ఖగోళ శాస్త్రము వ్రాశారు. అప్పటికి దొరికిన పరిశోధనల ఫలితాలను అనుసరించి ఆంధ్రకవుల చరిత్రను వ్రాశారు. తరువాత పరిశోధనలను అనుసరించి యీ పుస్తకాన్ని సవరించుతూవున్న సమయంలోనే 1919 మే 27 తేదీన కీర్తిశేషు లయ్యారు

వీరేశలింగం పంతులుగారు ఆంధ్ర సాహిత్యానికి, ప్రజల విజ్ఞా నాభివృద్ధికి చేసిన సేవ అపారం. ఒకమాటలో చెప్పాలంటే పంతులు గారు ఆంధ్ర సంస్కృతిలో ఒక నూతనశకం ప్రారంభించారు. జమిం దారీ యుగపు సాంప్రదాయాలనే సంకెళ్ళతో కునారిల్లుతున్న ఆంధ్ర

సంస్కృతికి వీరు పునరుజ్జీవనం పోశారు. "వీరేశలింగముగారు నవీనాంధ్ర దేశమునకును, ఆంధ్ర వాఙ్మయమునకును యుగపురుషుడు" (రాయసం వెంకటశివుడు) "వీరేశలింగంగారే ఒక ఉద్యమం; ప్రజ" (క్రిష్ణశాస్త్రి).

విజ్ఞాన చంద్రికా గ్రంథమండలి

పంతులుగారు ప్రారంభించిన సత్సంప్రదాయాలను తరువాత అనేకమంది రచయితలు కొనసాగించారు. వారిలో ముఖ్యులు చిలకమర్తి లక్ష్మీనరశింహంగారు. అనేక నవలలు, కథలు, జీవితాలు, ప్రహసనాలు, నాటకాలు వ్రాశారు. వారి "రాజస్థాన కథావళి" ఎంతోమంది తెలుగు యువకులలో దేశభక్తిని రగుల్కొలిపింది. హేమలత, అహల్యాబాయి చక్కని చారిత్రక నవలలు. రామచంద్ర విజయం, రాజరత్నం, నాటి బ్రాహ్మణకుటుంబాల జీవితాన్ని చక్కగా చిత్రించే సాంఘికనవలలు. గణపతి మూఢాచారాలను హేళనచేసే హాస్యరస ప్రధానమైన నవల. వీరి నాటకాలు గయోపాఖ్యానం, వగైరా ఎంతో జనాదరణ పొందాయి. ఇలాగే అనేకమంది రచయితలు వీరేశలింగంగారి సాంప్రదాయలను కొనసాగించారు.

తానే ఒక సంస్థగా పనిచేశాడు వీరేశలింగంగారు 1906 లో కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారు విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథమాల అను సంస్థను స్థాపించారు. రచయితలను ప్రోత్సహించి అనేక గ్రంధాలను వ్రాయించారు. 'అబ్రహాం లింకన్' 'స్వీయచరిత్రము' జీవిత చరిత్రము' జీవిత చరిత్రలను, విజయనగర సామ్రాజ్యము, రాయమాచ ముట్టడి, పాతాళ భైరవి, అల్లాహో అక్బర్ లాంటి గొప్పనవలలను ప్రకటించారు.

హిందూ మహాయుగము, మహమ్మదీయ మహాయుగము, ఆంధ్రులచరిత్ర వంటి చరిత్ర గ్రంధాలను ప్రకటించారు. ఫ్రెంచివిప్లవం, అమెరికా స్వాతంత్ర్యము వగైరా రాజకీయగ్రంథాలు ప్రకటించారు.

భౌతికశాస్త్రము రసాయనశాస్త్రము, వ్యవసాయశాస్త్రము, అర్థిక శాస్త్రము వగైరా సైన్సు గ్రంధాలను తెలుగులో వ్రాయించి ఆంధ్ర సాహిత్యానికి గొప్ప సేవచేశారు. ఆంధ్ర విజ్ఞానసర్వస్వాన్ని గొప్ప ఆశయాలతో ప్రారంభించారు. మూడు భాగాలను మాత్రం ప్రకటించగలిగారు. దురదృష్టవశాత్తు స్వల్పవయస్సులోనే (46 సంవత్సరాలకు) 1923 జులై 13వ తేదీన మరణించారు.

'విజ్ఞానచంద్రిక'ను అనుసరించుతూ తెలుగు దేశంలో అనేక గ్రంధమాలలు బయలుదేరాయి. ఆంధ్ర ప్రచారిణీ, సరస్వతి, వేగుచుక్క వగైరా అనేక గ్రంధమాలలు విరివిగా నవలలను ప్రకటించాయి. ఇంగ్లీషు బెంగాలీ భాషలనుంచి అనువాదాలు విరివిగా రాసాగాయి. ఆంధ్రసాహిత్య వనంలో వివిధ రకాల కొత్తకొత్త మొక్కలు, అంట్లు దినదినాభివృద్ధి గాంచసాగాయి,

గ్రంధమాలలు మాదిరిగానే గ్రంథాలయాలు (లైబ్రరీలు) గ్రామ గ్రామాన వెలిశాయి విరివిగా గ్రంథాలు అచ్చుగావడం, చౌకగా దొరకడం, సులభ శైలిని వ్రాయబడిన నవలలూ మొదలైన వచన రచనలు ప్రజాసామాన్యానికి అందుబాటులో వుండటం సాధ్యమయింది. గ్రంథాలయోద్యమంకూడ యిందుకెంతో దోహదం చేసిందని చెప్పాలి.

ఈ సమయంలోనే (1909) మచిలీపట్నంలో ఆంధ్రజాతీయ కళాశాల ప్రారంభించబడింది. దానితోబాటు పెద్ద వర్కుషాపు (కర్మాగారం) స్థాపించబడింది. ఇంజనీరింగు, చిత్రకళ, తివాశీనేత వగైరా అనేక శాఖలతో ఒక విశ్వవిద్యాలయంలాగ నడపాలనే ఆశతో పునాదులు వేయబడ్డాయి. ఇంతేగాక మొదటి ప్రపంచ యుద్ధకాలంలో (1912-18) ఆంధ్రదేశంలో బందరు పంచదార ఫ్యాక్టరీ, రాజమండ్రి పేపరుమిల్లు, తాడేపల్లి బట్టలమిల్లు వగైరా పరిశ్రమలు మొలకలెత్తాయి.

ఈకాలంలో నూతన జాతీయ వికాసానికి పాటుబడుతున్న రచయితలకు ఆశాజ్యోతి కన్పించేది. భవిష్యత్తును గురించి బంగారు కలలు గనేవారు, అందుకు చక్కని ఉదాహరణ.

దించు లంగరు

"దించులంగరు దీర్ఘయుద్ధం
ధర్మపక్షము ముల్లుచూపెను
నరుల పీనుగు పెంటపోగుల
నాటి వెలయు శాంతిపక్షము"

(1913)

వ్యవహార భాషావాదము

నవ్యాంధ్రభాషకు పునాదులువేసిన వీరేశలింగంగారు, ఆ పునాదులను విస్తరింపజేసిన విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథమాల, చిలకమర్తి వగైరా రచయితలు సులభమైన గ్రాంధికభాషను వాడారు. ప్రబంధాలలోని కృతకభాషను వారు వదలివేసినా, సజీవమైనా వ్యవహారభాషలో గ్రంథరచన చేయడానికి అంగీకరించలేదు. విశ్వ విద్యాలయంవారు కూడ వ్యవహార భాషలో వ్రాసిన రచనలను పాఠ్యగ్రంథాలుగా తీసికొనన నిరాకరించారు.

ఈ విషయంలో గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు వ్యవహారిక భాషే సజీవమైనదనీ, పూర్వకవుల రచనలలోకూడ భాష కాలాను సారంగా మారుతూవచ్చిందనీ ఒక ఉద్యమాన్ని లేవదీశారు. గ్రాంథిక భాషను సమర్థించే ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తుతో హోరాహోరీగా పోరాడారు. భాషాశాస్త్రాన్ని బోధించి పండితులను ఓడించారు.

ఒకసారి రామమూర్తిగారిని హేళన చేయడానికి ఛాందసపండితులు 'వ్యవహారిక భాష వివిధప్రాంతాలలో వివిధరూపాలుగా వుంటుంది. సర్వులకు తెలిసేదిగా వుండదు' అని ఆక్షేపించారు. 'ఉదాహరణకు— పోకచెక్కలను కొన్నిచోట్ల చెక్కలు. మరికొన్నిచోట్ల వక్కలు అని వాడతారు; కందులు, బేడలు అని వేరువేరు ప్రాంతాలలో వాడుతారు; అని అక్షేపించారు. దానికి రామమూర్తిగారు నవ్వి "ఆ వస్తువులకు మీ గ్రాంధికభాషలో సర్వులకు తెలిసేమాటలేవి? చెప్పండి" అని సవాలు చేశారు. పండితులు తెల్లమొఖం వేయవలసివచ్చింది.

వీరేశలింగంగారు తమ అవసాన కాలంలో 1918 లో గిడుగు ప్రతిపాదించిన వ్యవహార భాషావాదాన్ని అంగీకరించారు వ్యవహారభాషా ప్రచారక సంఘాన్ని, తాము అధ్యక్షులుగా వుండి స్థాపించారు. కాని తరువాత వీరేశలింగంగారు కొలది మాసాల్లోనే మరణించుటచేత యీ సంఘంపని చేయలేదు.

మూడుకోట్ల తెలుగు ప్రజలు చదువుకోవాలంటే, విజ్ఞానం పొందా లంటే వ్యవహారిక భాషలో పాఠ్యగ్రంథాల రచన అవసరమని గిడుగు రామమూర్తిగారు ఎలుగెత్తి చాటారు.

"సంఘంలో నిరక్షర కుక్షులు ఎక్కువగా ఉన్నంత కాలము సంఘం వృద్ధిలోకిరాదు. సభ్యతన్నది సంఘంలోని భాగ్యవంతులూ, పెద్దలూ, సామాన్య ప్రజలతో పాటు సమానులుగా అనుభవించవలసి నదేకాని, తామొక్కరే అనుభవించవలసినది కాదు. ప్రజలలో విద్య వ్యాపిస్తే కాని సంఘం వృద్ధిలోనికి రాదు."

గిడుగు వాదాన్ని ఆచరణలోపెట్టి. చక్కని రచనలు సృష్టించి ప్రజల మన్ననలను పొందిన మహాకవి గురజాడ అప్పారావుగారు. వ్యవ హార భాషలో "కన్యాశుల్కం" లాంటి గొప్పనాటకాలు కొన్ని వ్రాశారు. దానికి దీటైననాటకం యింతవరకు రాలేదనేచెప్పాలి.

నీలగిరి పాటలు, ముత్యాలసరాలు అనే పాటలుమాత్రం ఛంద స్సులో వ్రాశారు. ముత్యాలసరాలలో అప్పారావుగారు వాడిన భాష మాధుర్యం, జాతీయత, తెనుగుదనం కలది. మాటలు తూచితూచి వాడి నట్లు కనబడతాయి. కన్యక, పూర్ణమ్మ, లవణ రాజుకల వగైరా కధలను ముత్యాల సరాలలో వ్రాశారు.

వీటన్నిటినీ మించినది అప్పారావుగారి 'దేశభక్తి' అనే గేయం. దాని ఒక్కొక్కపాదం నిజంగా ఒక్కొక్క ముత్యంవంటిది. ఈగేయం ఒక్కటి చాలు అప్పారావుగారిని అమరజీవిని చేయడానికి. భారతదేశంలో అనేక జాతీయ గీతాలు వచ్చాయి. కాని వాటిలో దేనికీ అప్పారావుగారి గీతంలోని భావగాంభీర్యం లేదు. బంకించంద్రుని 'వందేమాతరం' గాని,

రవీంద్రుని 'జనగణమన' గాని, ఇక్బాల్ 'హిందుస్థాన్ హమారా' గాని 'దేశమును ప్రేమించుమన్నా' గీతానికి ఏమాత్రం పోలికకు రాలేవు.

అప్పారావుగారు జాతీయవాదులను ఎలా హెచ్చరించుతున్నారో చూడండి:

" దేశాభిమానం నాకు కద్దని
వొట్టిగొప్పలు చెప్పుకోకోయ్
పూని ఏదైనాను ఒకమేల్
కూర్చి జనులకు చూపవోయ్ "

పూర్వుల గొప్పతనం చెప్పుకొని సంతృప్తిపడవద్దంటూ ఏమన్నారో చూడండి:

" వెనుక చూచిన కార్యమేమోయ్
మంచి గతమున కొంచెమేనోయ్
మందగించక ముందు అడుగేయ్
వెనుకబడితే వెనుకెనోయ్ "

దేశాభివృద్ధిని ఆయన ఎలా కాంక్షించుతున్నారో చూడండి:

" పాడిపంటలు పొంగిపొర్లే
దారిలో నువు పాటుపడవోయ్
తిండి కలిగితే కండ కలదోయ్
కండ కలవాడేను మనిషోయ్।

యీసురోమని మనుషులుంటే
దేశమే గతి బాగుపడునోయ్
జల్దుకొని కళలెల్ల నేర్చుకు
దేశి సరుకులు నింపవెలెనోయ్ "

అప్పారావుగారు పెట్టుబడిదారీ నాగరికతలోని బలహీనతను చూశారు. ఓర్వలేమి పనికిరాదని చెబుతూ యిలా హెచ్చరించుతున్నారు:

" స్వంతలాభం కొంత మానుకు
పొరుగువాడికి తోడు పడవోయ్
దేశమంటే మట్టికాదోయ్
దేశమంటే మనుషులోయ్ "

ఐకమత్యంగా వుండమని కోరుతూ-

" అన్నదమ్ముల వలెను జాతులు
మతములన్నీ మెలగవలెనోయ్ "

అంటున్నారు.

మానవుల కష్టంనుంచే సర్వమూ ఉత్పత్తి అవుతూందని ఎంత చక్కగా చెబుతారో చూడండి:

" నరుల చెమటను తడిసి మూలం
ధనం, పంటలు పండవలెనోయ్ "

అప్పారావుగారు తెలుగు ప్రజలకు యిచ్చిపోయిన యీ జాతీయ గీతం నిజముగా మహాభాగ్యం. అదివ్రాసి యిప్పటికి దాదాపు 36 యేళ్ళు గడిచినా కొత్తదనం ఏమీ పోలేదు.

గిడుగు, గురజాడల వ్యవహారిక భాషావాదం ప్రజలలో వ్యాపించింది. నేడు పత్రికలు, రచయితలు వ్యావహారిక భాషలోనే ఎక్కువగా వ్రాస్తున్నారు ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు, విశ్వవిద్యాలయంమాత్రం తమ మొండి పట్టుదల వీడలేదు. పిల్లలు చదువుకునే పుస్తకాలు గ్రాంధిక భాషలో వుండి సత్వర విద్యావ్యాప్తికి ఆటంకంగా వున్నాయి. కాని ప్రజలకు సంబంధించినంత వరకు గిడుగు జయించాడు.

గిడుగువారి వ్యావహారిక భాషావాదం అభ్యుదయకర మైనది. ఆంధ్రభాషను వ్యాకరణ పండితుల సంకెళ్ళనుంచి విముక్తిచేసి జీవద్భాషగా చేయడానికి జరిగిన మహత్తర కృషి. గురజాడ అప్పారావుగారు పై భావాలనే 'కన్యాశుల్కం', 'ముత్యాల సరాలు' రూపంలో చిత్రించిన మహాశిల్పి.

జాతీయవాదం

పెట్టుబడిదారీ నాగరికతను చూసి ఉత్తేజం పొందిన మన దేశ భక్తుల, రచయితల ఆశలు నెరవేరలేదు మన ఆర్థిక జీవితం పెంపొంద లేదు. బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యవాదుల పోటీకి నిలువలేక పసిప్రాయంలో వున్న మన పరిశ్రమలు దివాలా తీశాయి. పాశ్చాత్య నాగరికత చూపిన ఆశా రేఖలు సన్నగిల్లాయి. ప్రపంచాన్ని యుద్ధమనే మారణహోమంలోకి సామ్రాజ్యవాదులు నెట్టుకుపోయారు.

దీనితో మన నాయకుల చూపు మన ప్రాచీనౌన్నత్యం వైపు మర లింది. మన రచయితలు- బానిసలం కాకముందు మనం బ్రతికివున్న రోజులనుండీ, చరిత్ర లోతులనుండీ ఉత్సాహాన్ని పొందసాగారు. ఇది 1905 వందేమాతరం రోజులలోనే రాజకీయంగా వ్యక్తిగత హింసా వాదంగాను, తిలక్‌గారి తీవ్రజాతీయ వాదంగాను ప్రారంభమయింది. వీటి పలుకుబడి మన తెలుగుసాహిత్యం పైనకూడ స్పష్టంగా కనబడు తుంది.

ఉదాహరణకు రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారి ప్రబోధం చూడండి:

" వేదశాఖలు - పెరిగెనిచ్చట
ఆదికావ్యము - అందెనిచ్చట
బాదరాయణ - పరమ ఋషులకు
పాదుసుమ్మిది చెల్లెలా!

" విపిన బంధుర - వృక్షవాటిక
ఉపనిషన్మధు - వొలికెనిచ్చట
విపులతత్వము - విస్తరించిన
విమల తలమిదె తమ్ముడా!

" పాండవేయుల - పదునుకత్తులు
మండి మెరసిన - మహిత రణకథ "

" లోకమంతకు - కాకపెట్టిన
కాకతీసతి కదనపాండితి "

చేర్చి పాడమని రాయప్రోలు కోరుతున్నాడు. దీనిలో మన పాత చరిత్రనుంచి మన ప్రజలలో ఆత్మవిశ్వాసం, గర్వం, ఉత్సాహం పెంపొందించే ప్రయత్నముంది. కాని అప్పారావుగారివలే మనలోని లోట్లను సవరించుకొని "పాడిపంటలు పొంగిపొర్లే దారిలో నువు పాటు పడవోయ్" అనే ఉద్బోధలేదు.

ఇలాంటిదే విశ్వనాధ సత్యనారాయణగారి 'ఆంధ్రప్రశస్తి- ఆంధ్ర పౌరుషము' కూడ ఐనప్పటికీ ఆ కాలంలో పెట్టుబడిదారీ నాగరికత యెడల వుండే భ్రమలు తొలిగిపోతున్నాయి. పరిపాలకులతో పోరాడి దేశస్వాతంత్ర్యం సాధించాలనే తీవ్ర జాతీయోద్యమం బయలుదేరింది. ఆ సమయంలో పాతచరిత్ర నుంచి ఉత్సాహం పొందడం సహజమే. అందుచే యీ రచనలుకూడ అభ్యుదయకర మైనవే.

కాని దానితోపాటు జమీందారీ యుగపు సాంప్రదాయాలవైపు వెనుకచూపు లేకపోలేదు. దేశగర్వంతోపాటు హిందూజాతీయ దురహంకారపు చిహ్నాలు లేకపోలేదు. ఇవి పెరిగి పెద్దవి అగుటవల్లనే తరువాత రాయప్రోలు, విశ్వనాధగార్లు జమీందారీ యుగపు ఛాందసాలన్నిటినీ సమర్ధించుతూ. అభ్యుదయాన్నే వ్యతిరేకించేవారుగా తయారయ్యారు.

ఈ పోకడలో వున్న లోటులను పసిపట్టియే ప్రజాకవి గురజాడ అప్పారావుగారు జాతీయవాదులను యిలా హెచ్చరించారు:

" వెనుకచూచిన కార్యమేమోయ్
మంచి గతమున కొంచెమేనోయ్
మందగించక ముందు అడుగేయ్
వెనుకపడితే వెనుకెనోయ్ "

1920 సహాయ నిరాకరణోద్యమం

గాంధీమహాత్ముని నాయకత్వాన జరిగిన సహాయ నిరాకరణోద్యమం 1920 లో తెలుగుదేశాన్ని ఉత్తేజపరచింది. ప్రజలలో బయలుదేరిన ఉద్వేగం మన సాహిత్యంలో కూడ ప్రతిబింబించింది.

'దండాలు - దండాలు భరతమాత' అనేపాట, 'మాకొద్దీ తెల్ల దొరతనం' అనేపాట గరిమెళ్ళ సత్యనారాయణగారు వ్రాశారు. ఇవి గ్రామగ్రామాన తెలుగుదేశ మంతటా ప్రతిధ్వనించాయి. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వంపై ద్వేషాగ్ని రగుల్కొల్పి ప్రజలను స్వాతంత్ర్య పోరాటంవైపు మరల్చడానికి యిలాంటి పాటలు ఎంతో తోడ్పడినాయి. నిజంగా యివి, బసవరాజు అప్పారావుగారి పాటలు 'మాగాంధి' వగైరాకూడ ఎంతో అభ్యుదయకరమైన పాత్రను వహించాయి. కాని వీటిలోకూడ జాతీయ వాదులలోవున్న లోటు (పూర్వ చరిత్రను తలచి గర్వపడుతూ, లోటులను తెలిసికో నిరాకరించుట) మాత్రం వుంది.

ఈ దశలో వ్రాయబడిన రచనలలో వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారి 'అహోబలీయం' అను నవల నా దృష్టిలో చాల ముఖ్యమైనది. ఆయన అప్పటి జాతీయ ఉద్యమంలోని గొప్పతనాన్ని, లోపాలను కూడ సహజంగా చిత్రించారు.

"ఓబయ్య అనే చదువుకున్న యువకుడు కాంగ్రెస్‌వాది అవుతాడు. గ్రామంలో జాతీయ పాఠశాలపెట్టి బీదలకు చదువు చెబుతాడు. పోస్టాఫీస్, కోఆరేపటివ్ సొసైటీ పెట్టించుతాడు. రోడ్డు వేయించుతాడు. బ్రహ్మచర్యం అవలంబించి చిన్నతనంలోనే పెండ్లాడిన భార్యను కాపురానికి తీసుకురాడు. క్రమంగా ఓబయ్య నిర్మాణ కార్యక్రమం అంతా సరియైన పునాదులు లేక కూలిపోసాగింది. ఉత్తరాలు వేసేవారు తగినంత మందిలేక పోస్టాఫీస్ రద్దవుతుంది. అప్పులు తీర్చలేక కోఆపరేటివ్ సొసైటీ దివాలా తీస్తుంది. పిల్లలు సరిగా రాక జాతీయ పాఠశాల మూలబడుతుంది. కాని ఓబయ్య కృషి కేవలం వృథాగా పోలేదు. గ్రామంలో కొంపలకు

నిప్పంటుకున్నప్పుడు ఓబయ్య శిష్యులంతా మంటలను ఆర్పడానికి సైని కులవలె సుశిక్షణతో పని చేస్తారు. గ్రామంలో ఇళ్లు తగులబడిన వార్తను వైద్య పరీక్ష ప్యాసై ప్రాక్టీస్ చేస్తున్న ఓబయ్య భార్య వింటుంది. కొంపలు లేక అల్లాడుతున్న నిరాధారులకు సాయం పంపుతుంది."

ఈ కథనే "అహోబలీయం" లో వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు వాస్తవికంగా చిత్రించి నాటి తెలుగుదేశంలోని జాతీయోద్యమానికి సజీవ మైన రూపమిచ్చారు.

ఈ దశలోనే వ్రాయబడిన ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగారి 'మాల పల్లి' కూడ చెప్పదగినదే. రష్యన్ విప్లవపుఛాయలు, హిందూ వేదాంత ఛాయలు, అరాజకపు ఛాయలు మిశ్రితమైవున్నాయి. అడివి బాపిరాజుగారి 'నారాయణరావు' లో జమీందారీ సాంప్రదాయాలనుండి పెకల్చుకొని పెట్టుబడిదారీ నాగరికత ఎలా నెమ్మదిగా బయటపడుతూందో చూప బడింది. ఇవి నాటి తెలుగుదేశపు ప్రజాజీవితాన్ని చిత్రించుతున్న అభ్యు దయ రచనలు.

భా వ క వి త్వం

జాతీయోద్యమం ప్రబలుతూవున్న రోజులలోనే సాహితీసమితి వచ్చింది లిరిక్ పొయిట్రీ - భావకవిత్వం తెలుగులో వ్రాయసాగారు. రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారి రచనలు, విశ్వనాధవారి కిన్నెరసాని పాటలు, కృష్ణశాస్త్రిగారి కృష్ణపక్షం వగైరా యీ రకానికి చెందినవే.

భాష, శబ్దమాధుర్యం చేకూర్చడంలో యివి ముందంజవేశాయి. చింతాదీక్షితులు గారి కథలు, నాటకాలు, పాటలు కూడా యీ పోకడకు చెందినవే. మృదువుగా తెనుగుతనం వుట్టిపడుతూ వుంటాయి.

భావాలకు సంబంధించినంతవరకు విశ్వనాధ, రాయప్రోలు, శివ శంకరశాస్త్రి దీక్షితులుగారి రచనలది వెనుకచూపే. దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి గారి రచనలలోని విషాదఛాయలుకూడా నాటి మన తెలుగుదేశపు దీన

స్థితిని తెలుపుతాయి. కృష్ణశాస్త్రిగారు బ్రహ్మసమాజకులైన ఆర్. వేంకట రత్నం. వీరేశలింగంగార్లకును శిష్యులు. వారిగురువులు, తాముకూడా ఆశించిన నూతనాంధ్ర జాతి యింకా రాలేదు. సంస్కారం జాతీయ వాదం పేర వెనుకచూపు పట్టింది. కృష్ణపక్షంలో శాస్త్రిగా రేమంటారో చూడండి:

" అంత లజ్జా విషాద దురంత భార
వహనమున కోర్వలేని యీ పాడుబ్రతుకు
వంగిపోవును మఱిమఱి క్రుంగిపోవు
లోతెరుంగని పాతాళ లోకమునకు!

" మీరు మనసారగా నేడ్వనీరు నన్ను
నన్ను విడువుడు; ఒకసారి నన్ను విడిచి
నంత నేకాంత యవని కాభ్యంతరమున
వెక్కివెక్కి రోదింతును - విసువు లేక
విరతిలేక దుర్భరశోక విషమగీతు
లేడ్చువైతు; ఎలుంగెత్తి యేడ్చువైతు. "

తిరుగుబాటులు - అరాచక మార్గాలు

మొదటి ప్రపంచ సంగ్రామం తరువాత పాశ్చాత్య దేశాలలో యుద్ధానికి దారితీసిన పెట్టుబడి నాగరికత యెడల ఏవగింపు బయలుదేరింది, పాత సాంప్రదాయాలు, నియమాలు ఉల్లంఘించే కొత్తపోకడలు వచ్చాయి. సాహిత్య రంగంలోకూడ యీ పోకడలు ప్రతిబింబించాయి. డాడాయిజం, క్యూబిజం, ఇంప్రెషనిజం, సర్రియలిజం వగైరా యీ రకానికి చెందినవే. ఛందస్సు నియమాలను రైమ్సును పాటించకపోవడం, బ్లాంక్ వర్స్ వ్రాయడం, ఊహలో కొచ్చిన తలపులను చిత్రించడం యీ పోకడల ప్రత్యేకత.

భారతదేశంలో జాతీయోద్యమం ఫలితంగా పెట్టుబడిదారీ నాగరికతపై ఏవగింపువల్ల జమీందారీయుగపు సాంప్రదాయాలవైపు చూపు

మరలింది. అందుచే పై పోకడలు అంతగా దిగుమతికాలేదు. కాని జాతీయోద్యమం మన సంస్కారాన్ని ముందుకు తీసుకుపోనందున, వెనుకచూపుకు మరలినందున యిచటకూడ కొన్ని తిరుగుబాటులు, అరాచకపోకడలు వచ్చాయి.

ఉదాహరణకు గుడిపాటి వెంకటచలంగారి రచనలు వారుకూడ కృష్ణశాస్త్రిగారివలె బ్రహ్మసామాజికులు. వీరేశలింగంగారి శిష్యులు. వీరు చిన్నతనంలో ఆశించిన స్త్రీ స్వాతంత్ర్యం నూతన సంస్కారం వ్యాప్తి చెందలేదు. కృష్ణశాస్త్రిగారి విషాదగీతాలలో నిస్పృహద్యోతకమయితే, చలంగారి రచనలలో కేవలం తిరుగుబాటుతత్వం స్పష్టంగా కన్పించుతుంది.

చలంగారు ముఖ్యంగా స్త్రీలు మనసమాజంలో అనుభవించుతున్న కష్టనిష్ఠురాలను వాస్తవికంగా చిత్రించుతారు. సజీవమైన వ్యావహారికభాష వాడుతారు. వీరి కథలకు నవలలకు అన్నిటికి దాదాపు యితివృత్తం స్త్రీ-పురుష సంబంధాలు. పూర్వ శృంఖలాలను బ్రద్దలుచేసి స్త్రీ తిరుగుబాటు చేయడమే అనేకరూపాలలో చలంగారు చిత్రించారు. కాని వీరేశలింగంగారివలె ఒక నిర్మాణాత్మకమైన మార్గాన్ని మహిళలకు చూపలేకపోయారు. 'బానిసగావుండొద్దు! తిరుగుబాటు చేయ్! ఇంట్లోనుంచి లేచిపో!' అని ధైర్యంగా బోధించారు. కాని యింట్లోనుంచి లేచి బజారున పడిన సోదరికి నేటి సమాజంలో గతి ఏమిటి? పెట్టుబడిదారీ నాగరికతలో తక్కిన అన్ని వస్తువులమాదిరిగా అమ్ముడుకావడమే గదా! తద్వారా ఆమె యింకోరకపు బానిసత్వంలోకి దిగజారి చివికిపోవడమే గదా! ఈ విషమావస్థనుంచి తప్పించుకునే మార్గాన్ని చలం రచనలు ఏమాత్రం సూచించవు - అదే వాటిలోని అరాజకత్వం.

భాష, రచనా నైపుణ్యం, శిల్పం దృష్టితోచూస్తే చలంగారి రచనలు తెలుగు సాహిత్యంలో కథలను ఒక కొత్తస్థాయికి తీసుకుపోయాయి.

ఇతర తిరుగుబాటులు

జాతీయోద్యమం వెనుక చూపు పట్టిందనీ, నూతన సంస్కారాన్ని వ్యాప్తిజేసి నూతనాంధ్రజాతిని సృష్టించడంలో సాఫల్యం పొంద

లేదనీ యిదివరకే తెలియజేసాను. ఎప్పుడైతే ప్రధానపోకడ వెనుకచూపు పట్టిందో అప్పుడే కొన్నిపాక్షిక తిరుగుబాటులుకూడ మొలకెత్తాయి.

త్రిపురనేని రామస్వామి చౌదరిగారి కురుక్షేత్ర సంగ్రామం, సూత పురాణం వగైరా రచనలు యిలాంటివే. వీరిభాష, కవిత్వ పోకడ చక్కగా వుంటుంది. హిందూసాంప్రదాయాలను, బ్రాహ్మణ మతాన్ని నిరసించుతూ బయలుదేరిన వీరు రాజకీయంగా జమిందారీ నాయకత్వంలో వున్న జస్టిస్ పార్టీకి అనుబంధమై పోయారు. అందుచే ప్రజలను ఏమాత్రం ఉత్తేజపరచలేక పోయారు. వీరు వేనరాజు కథను 'ఖూనీ' అనేపేరుతో నాటకంగా అభ్యుదయకరమైన పోకడలో చిత్రించారు. వీరి రచనలలో ఎన్నదగిన పాట "వీరగంధము తెచ్చినారము వీరులెవ్వరో తెల్పుడు."

త్రిపురనేని రామస్వామిగారి 'శంబుకవధ', ముద్దు కృష్ణగారి 'అశోకం' చలంగారి 'సావిత్రి' వగైరాల్లో, పురాణగాధలనే తీసుకొని వాటిని కొత్తదృక్పధంనుంచి చిత్రించారు. వెనుకటి గాధలను తీసుకొని కొత్త భావాలను ప్రచారం చేయడానికి వినియోగించడం యూరోపులో రూసో, విక్టర్ హ్యూగోలాంటి వారుకూడా ప్రారంభంలో చేశారు. కాని వారు తరువాత అప్పటి ప్రజాజీవితాన్ని చిత్రించుతూ కొత్త పాత్రలను సన్నివేశాలను సృష్టించుకున్నారు. 'లేమిజరబుల్స్' లాంటి గొప్ప రచనలు చేయగలిగారు, కాని దురదృష్టవశాత్తు మన తిరుగుబాటుదారులు మన పురాణాలలోని మూఢవిశ్వాసాలను తొలగించడానికి కృషిచేశారే గాని కొత్తపాత్రలను సృష్టించుతూ మహాకావ్యాలను వ్రాయలేకపోయారు.

అందుచే 'అశోకం' 'సావిత్రి' లాంటి రచనలు ప్రజలలోని ఛాందస భావాలకు వ్యతిరేకతను రెచ్చగొట్టాయేగాని, కొత్తదారి చూపలేకపోయాయి. అంతేగాక ప్రజలు మహా పతివ్రతలుగా గౌరవించే సావిత్రి, సీతవంటి పాత్రలకు యముడు, రావణులతో ప్రేమను సృష్టించడం ప్రజలను కొత్త సంస్కారంవైపు ఆకర్షించడానికి సరియైన మార్గముగాదు. గురజాడ అప్పారావుగారిలా (కన్యాశుల్కంలో గిరీశం) కొత్త పాత్రలను వాస్తవికంగా సృష్టించగలిగితే తమ ఆశయాన్ని నెరవేర్చుకునేవారు.

ఆంధ్రజాతీయ తిరుగుబాటు

మనం యింతవరకు పెట్టుబడిదారీ నాగరకతపై తిరుగుబాటు చూశాము. కుల హెచ్చుతగ్గులకు ఆస్కారమున్న హిందూ సంస్కారంపై తిరుగుబాటు చూశాము. జాతీయోద్యమంలో వచ్చిన వెనుక చూపులను గమనించాము.

భారత జాతీయోద్యమంలో ముఖ్యభాగమైన గాంధిజం పరిశ్రమలకు వ్యతిరేకం. హిందూస్థానీని జాతీయ భాషగా తెలుగుదేశంలో విరివిగా ప్రచారం చేస్తూంది. పరిశ్రమలే పెంపొందని తెలుగు దేశంలో వాటిని వద్దని ప్రచారం చేయడం, చేతిపరిశ్రమలను పట్టుకు వ్రేలాడమని ఉద్బోధించడం ఒక తిరుగుబాటుకు కారణమయింది. ఇది ముఖ్యంగా శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారి రచనలలో కన్పించుతుంది.

శాస్త్రిగారి కథలు, నాటకాలు, నవలలు వ్రాసారు. వీరి రచనలలో తెలుగుదనం వుట్టిపడుతుంది. సంభాషణలు (కొట్టవచ్చినట్లు) పదునుగా వుంటాయి. హిందీ, తెలుగుకు అపచారం చేస్తుందనీ, వాటినుంచి లాభం పొందుతున్న గుజరాతీలు-మార్వాడీలు పరిశ్రమలు వద్దని ప్రచారం చేయడం, పరిశ్రమలేని తెలుగు దేశస్థులు ఆ మాటలను వల్లించడం ఘోరమనీ ఉత్తర దేశవాసుల వేషభాషలు మనవాళ్లు అనుకరించడంవల్ల తెనుగుతనానికి ఆంధ్ర జాతీయతకు నష్టం వాటిల్లుతూందని వారు ఎలుగెత్తి చాటుతున్నారు. సంఘసంస్కార ఆశయాలతో వితంతువుల కష్టాలను గురించిన కథలను శాస్త్రిగారు మొదట్లో వ్రాసారు. ఆంధ్రజాతీయ వాదం భుజానవేసుకున్నాక శాస్త్రిగారు మన ప్రాచీన కళలను రక్షించాలనే ఆవేశంలో వేశ్యావాటికలను సమర్థించే స్థితికి దిగజారారు. అందుచే శాస్త్రిగారి రచనలలో గాంధీజంలోని లోటులను సూచించినా, ఆంధ్రజాతీయ అహంకారంకూడ ప్రస్ఫుట మవుతుంది.

విశ్వనాధ సత్యనారాయణగారు నూతన సాహిత్యరూపా లన్నిటిలోనూ రచనలు సాగించారు. పాటలు, పద్యాలు, కథలు, నవలలు

వ్రాయటంలో చేయితిరిగిన దిట్ట. కాని ఆధునికసాహిత్యరూపాలన్నిటినీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు వెనుకచూపుకే వినియోగించారు. 'వేయి పడగలు' అనే నవలలో వర్ణాశ్రమ ధర్మాలను జమిందారీ సమాజాన్ని, పునఃప్రతిష్ఠించాలనే భావం ద్యోతకమవుంది. వీరేశలింగంగారు మొదలు కొని ఆంధ్రజాతి సాధించిన అభివృద్ధి ఉన్నత సంస్కారంకాదనీ, పూర్వమే ఔన్నత్యంగా వుండేవారమనీ అంటారు. పాశ్చాత్య నాగరిక తకు అలవాటుపడి చెడుతున్నామంటారు. ఆధునిక నాగరికత సరికాదని ఋజువు చేయడానికి అసహజమైన సన్నివేశాలను కల్పించి 'చెలియలి కట్ట' అనే నవలను వ్రాసారు. వీరి రచనలను పరిశీలనాదృష్టితో చూస్తే వీరు మన నాగరికతను కరుడుగట్టిన జమిందారీ పంథావైపు తీసుకు పోవాలని కోరుతున్నారనీ తేటతెల్లమవుతుంది. హిందూజాతీయ దుర హంకారం ప్రస్ఫుటమవుతుంది.

నవ్య సాహిత్య పరిషత్తు

నవ్యసాహిత్య పరిషత్తువారు వ్యవహారిక భాషావాదాన్ని ప్రచారం చేశారు. వ్యావహారికభాషలో రచనలు సాగించే వారికి ప్రోత్సాహ మిచ్చారు. భాషను ప్రజల దగ్గరకు తీసుకుపోవడానికి కృషి చేశారు.

భావకవిత్వం (లిరిక్ పొయిట్రీ)లో కొన్ని కావ్యాలు వచ్చాయి. మధ్యతరగతి ప్రజాజీవితాన్ని ఆధారం చేసుకొని కథావాఙ్మయం వచ్చింది. దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారి 'కృషీవలుడు' 'కర్షకుడు' అనే కావ్యాలలో రైతుల జీవితాన్ని చిత్రించారు. నండూరి సుబ్బారావుగారి 'ఎంకి పాటలు' కూడా మధురంగా వ్రాయబడిన పాటలు. కాని వీటిలో పల్లెటూళ్ళను పాడి పంటలతో వర్ధిల్లే స్వర్గంగాను రైతులను శాంతిసుఖాలనుభవించేవారిగాను చిత్రించారు. అంతేగాని, రైతుల కష్టనిష్ఠూరాలను, పల్లెలలోని ఇబ్బందు లను సహజంగా చిత్రించలేదు. బస్తీల గందరగోళంతో బాధపడేవాడు, తన వూహల్లో పల్లెలు స్వర్గసీమలని చిత్రించుకునే భ్రమలేగాని వాస్తవిక చిత్రంకాదు. ఏమైనా రైతుల జీవితాన్ని సామాన్య ప్రజల జీవితాన్ని

చిత్రించడానికి జరిగిన మొదటి అభ్యుదయకరమైన ప్రయత్నాలు అవి. జాషువాగారి గబ్బిలము, స్వప్నగాథ, కాందిశీకుడు అనే కావ్యాలుకూడ అభ్యుదయకరమైన రచనలు.

జాతీయవాద యుగంలో ఆంధ్రసాహిత్య రంగంలో ఒకముఖ్యమైన బలహీనత కన్పించుతుంది. ఈ యుగంలో పరిశ్రమలు. ఆర్థిక జీవితం కుంటుపడ్డాయని చెప్పాను. సాహిత్యరంగంలో కూడ పుస్తక ప్రకటన అమ్మకం విషయమై చెప్పుకోతగ్గ నిర్మాణాత్మకమైన కృషి జరుగలేదు అంతకుపూర్వపు యుగంవారైనా వీరేశలింగం, చిలకమర్తి, విజ్ఞానచంద్రిక వగైరా వారి పుస్తకాలు వేలకొలది అచ్చు అయ్యేవి ఖర్చు అయ్యేవి రచయితకు భుక్తిగడిచేది. ఆదరణవుండేది. జాతీయవాద యుగంలో ఆంధ్ర సాహిత్యరంగంలో యిది పూర్తిగా దెబ్బతింది. వెయ్యిపుస్తకాలు అచ్చువేసి అమ్మకోగలిగితే గొప్పవిశేషం. రచయితలు భుక్తికే అవస్థలుపడే స్థితిలోవున్నారు. సాహిత్యం ప్రజాసామాన్యంలోకి విరివిగా వెళ్ళలేదు. దీనికి కొంత బాధ్యత కవులపైకూడా వుంది. తమ రచనలను దర్జాగా అచ్చువేసి హెచ్చుఖరీదులు పెడితేగాని అవి విలువైనవని ఎంచరనే భ్రమ వారికుంది. అందువలన రచయిత ఏమీ సంపాదించనూ లేదు. రచనలు ప్రజాసామాన్యంలోకి విరివిగా ప్రాకనూ లేదు.

జాతీయవాదయుగంలో మన సాహిత్యంలో యింకో వెలితికూడ కన్పించుతుంది. ఆంధ్ర ప్రజాజీవితాన్ని సహజంగాను, వాస్తవికదృష్టితోను సమగ్రంగాను చిత్రించే నవలలు తగినన్నిరాలేదు. దీనివల్లనే పునర్వికాసయుగానికి. ప్రజాయుగానికి మధ్య మన సాహిత్యంలో పెద్ద అఖాతం కనబడుతుంది.

ఉదాహరణకు బెంగాలీ, హిందీ సాహిత్యాలను పరికించండి. టాగోరు తరువాత జాతీయవాద యుగంలో శరశ్చంద్ర చటర్జీ బుద్ధదేవ బోసు మొదలైనవారు బెంగాలీ సాహిత్యాన్ని ఎంతో ముందుకు తీసుకుపోయారు. ఆవిధంగా వారు రాబోవు ప్రజాయుగానికి బలమైన పునాదులు

వేశారు. అలాంటి పునాదులు ఆంధ్రసాహిత్య రంగంలో మనకు కన్పించవు. ఆంధ్రదేశంలో ఆర్థిక జీవితంలో వచ్చినలోటే ఆంధ్ర సాహిత్య రంగంలో కూడ ప్రతిబింబించింది.

ప్ర జా యు గ ం

1930-35 మధ్యకాలం ప్రపంచమంతా ఆర్థిక సంక్షోభం ఆవరించింది. మొదటి ప్రపంచ సంగ్రామంలో పెట్టుబడిదారీ నాగరికతపై విశ్వాసం సడలిందని చెప్పాను. ఈ ఆర్థిక సంక్షోభంలో ఈ నాగరికతపైని నమ్మకమే పోయింది. ఆర్థిక సంక్షోభం, నిరుద్యోగ సమస్యలేని సోషలిస్టు ప్రపంచం (సోవియట్ యూనియన్) వైపు ప్రజలంతా చూడసాగారు.

మన ఆంధ్రదేశంలో 1930-33 శాసనోల్లంఘనోద్యమం విఫలమయింది. సత్యాగ్రహులుగా జైళ్ళకు పోయిన యువకులకు ఉత్తరదేశ విప్లవకారులతో సంబంధాలేర్పడ్డాయి. మార్క్సు, లెనిన్ రచనలను యూరోపియన్ ప్రజాసాహిత్యాన్ని-గోర్కీ, క్రిపాట్కిన్, ఎమిలీజోలా, హ్యూగో, డస్టవాస్కీ మొదలైన వారి రచనలను చదివారు. సోషలిస్టు భావాలతో బయటకి వచ్చారు. రైతుకూలీ ప్రజావుద్యమాల నిర్మాణానికి పూనుకున్నారు.

వీటి ప్రాబల్యం మన రచయితలపై ప్రతిబింబించింది. శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు తన "మరో ప్రపంచం" గీతంతో ప్రజాసాహిత్యానికి నాందీ ప్రస్తావన చేశారు.

" మరో ప్రపంచం, మరో ప్రపంచం
మరో ప్రపంచం పిలిచింది....
పదండి పోదాం వినబడలేదా
మరో ప్రపంచపు జలపాతం ?
కనపడలేదా మరో ప్రపంచపు
కణకణమండే త్రేతాగ్ని ?

ఎగిరి ఎగిరి పడుతున్నవి
ఎనభై లక్షల మేరువులు
తిరిగి తిరిగి తిరిగి సముద్రాత్
జలప్రళయ నాట్యం చేస్తున్నవి.

" సలసలకాగే చమురా? కాదిది,
ఉష్ణరక్త కాసారం
శివసముద్రమూ నయాగరావలె
ఉరకండీ, ఉరకండీ ముందుకు!....

-మరో ప్రపంచం—

" బ్రతుకు కాలి పనికిమాలి
శనిదేవత రథచక్రపు
టిరుసులలో బడి నలిగిన
దీనులారా! హీనులార!

కూడులేని గూడులేని
పక్షులార! భిక్షులార!....
హాతాశులై
ఏడువ కండేడువకండి!

మీరక్తం కలగి కలగి
మీ ప్రేగులు కనలి కనలి....
ఏడ్వువ కండేడువకండి!

వస్తున్నా యొస్తున్నాయి
జగన్నాథ రథచక్రా
లొస్తున్నా యొస్తున్నాయి....

సింహాచలం హిమాచలం
వింధ్యాచలం సంధ్యాచలం

మహోన్నతగా లెగురుతున్నాయి!
మహారథం కదులుతున్నది!

"అది విలయం
అది సమరం
అటో ఇటో తెగిపోతుంది!....

"స్వాతంత్ర్యం, సమభావం
సౌభ్రాత్రం, సౌహార్దం
పునాదులై యిళ్ళులేచి
జనావళికి శుభంపూచి
శాంతి శాంతి శాంతి శాంతి
జగమంతా జయిస్తుంది

-జగన్నాథ రథచక్రాలు—

వాసిరెడ్డి నాగేశ్వర్రావు అను రైల్వే కార్మికునిచే వ్రాయబడిన "కూలోడ" పాట కష్టజీవు లందరిని ఉత్తేజ పరిచింది. అలాగే శెట్టిపల్లి వెంకటరత్నంగారి "అగునా జీనాలు సాగునా లోకాలు" గరిమెళ్ళ సత్య నారాయణగారి "అన్యాయ కాలంబు దాపురించిం దిపుడు అందరము మేలుకోవాలండి" లోకనాధంగారి "రైతుకూలీ లేకమైతే కూటికి తరుగే మిరా" రైతాంగాన్ని మేల్కొలిపాయి.

ప్రజావుద్యమాలనుంచి ఉత్సాహం పొందిన అనేకమంది యువక రచయిత్లు ముందుకు వస్తున్నారు. ప్రజల కష్టనిష్ఠురాలను తెలుపుతూ గీతాలు, గేయాలు వ్రాస్తున్నారు. ప్రజలు వాటిని విరివిగా చదువుతున్నారు. పుస్తక ప్రచురణకూడ మరల క్రమంగా ఎక్కువయే సూచనలు కనబడు తున్నాయి.

1939లో రెండవ ప్రపంచయుద్ధం ప్రారంభమయింది. ప్రపంచానికి ఫాసిస్టుప్రమాదం వచ్చింది. జపానువాళ్ళు మనదేశంలో విశాఖపట్నం, కాకినాడలపై బాంబులువేశారు. బెంగాలుకరువు వార్తలు, రాయలసీమ

విశాఖ కరువు దృశ్యాలు ప్రజాసేవకుల హృదయాలను కరిగించాయి. గేయాలు, పాటలు, నాటకాలు వగైరా బయలుదేరాయి. ప్రాచీన ఆంధ్ర కళారూపాలన్నిటిని పునరుద్ధరించడానికి ప్రయత్నాలు జరిగాయి. నామ మాత్రంగా వున్న బుర్రకథలు, జముకుల కథ, వీధి భాగోతాలను పునరుద్ధరించారు. ప్రస్తుత సమస్యలను తీసికొని రచన సాగుతుంది. గాయకులు, వైజ్ఞానికదళాలు వీటిని ప్రజలకు ప్రదర్శించుతున్నారు. వీటినిచూచి లక్షల కొలది తెలుగుప్రజలు ఉత్తేజం పొందుతున్నారు. కొనకళ్ళ వెంకటరత్నం, నాజర్, సుంకర సత్యనారాయణ కోగంటి గోపాలకృష్ణయ్య మొదలైన వారు వ్రాసిన రచనలను ప్రదర్శనాలను ప్రజలు ఆదరించుతున్నారు.

" తొలిమబ్బు మెరసెరా తొలకరి కురిసెరా!
దుక్కులుదున్నవేమిరా రైతా, రైతా!
నడుము బిగంచరా నాగలి పట్టరా
సాగును మొదలుపెట్టరా ! రైతా, రైతా !"

—కోగంటి

కరువు వచ్చింది. గ్రామజీవితం విచ్ఛిన్నమయిపోయింది. తమ ఇళ్ళనూ వాకిళ్ళనూ విడిచి. కుటుంబాలకు కుటుంబాలు తిండికోసం పట్నాల కెగబ్రాకారు. ఈ దృశ్యాన్ని కవి ఎలా వర్ణిస్తున్నాడో చూడండి:

" వెళ్ళిపోదామా ? మామ
వెళ్ళిపోదమ పట్నవాసపు
కుళ్ళ వీధుల లోబడి -
ఈన మోపై వున్న పైరులు
ఏటిముక్కల పాలుజేసి
కొంప గోడీ విడిచి పట్టెడు
కూటికై వూరేగవలెనా....
ఒడలు పెంచిన గడ్డమీదే
ఒరిగిపొయ్యే రాత లేదో !

ఊరుగాని ఊరులో చితి
పేర్చుకొమ్మని నుదుటి వ్రాలో !...."

—కొనకళ్ళ వెంకటరత్నం

ఈనాడు మన ప్రజల కర్తవ్యాన్ని గురించి కవి చేస్తున్న ప్రబోధం చూడండి:

" చేయెత్తి జైకొట్టు తెలుగోడా!
గతమెంతో ఘనకీర్తి గలవోడా!
సాటిలేనిజాతి ఓట మెరుగని జాతి
నివురుగప్పి నేడు నిదురపోతుందాది
జైకొట్టి మేల్కొల్పు తెలుగోడా!
గతమెంతో ఘనకీర్తి గలవోడా!

—శ్రీకృష్ణ

కవి ప్రకృతిలో లీనమైపోతున్నాడు. ప్రకృతికూడా ప్రజాసేవ చేస్తున్నది, చూడండి పంటచేను రైతుతో చెబుతుంది.

" పచ్చపచ్చగ పెరిగి పండి ఒరిగున్నాను
ప్రజకు సన్నందిచరావా, ఓరైత,
ప్రళయమౌ కరువాపలేవా?"

—సుంకర సత్యనారాయణ

అధి వాస్తవికత

క్రిందటి యుద్ధానంతరం వచ్చిన అరాచక పోకడలలో సర్రియలిజం ఒకటని యిదివరకే చెప్పాను. సర్రియలిస్టులు పెట్టుబడిదారీ నాగరికతపై ఏవగింపువల్ల పూర్వ నియమాలన్నిటినీ తోసివేశారు. యూరపులో వీరు ఏనియమాలూ లేని బ్లాంక్‌వర్సు వ్రాయసాగారు. తమకు తోచిన భావాలను ఒక క్రమంలో వుంచడానికి కూడ ప్రయత్నించక పోవడమే అధి వాస్తవికతని వీరివాదన.

తెలుగుదేశంలో శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు, నారాయణ బాబుగార్లు అధివాస్తవిక రచనలుసాగించారు. కాని యివి ప్రజామోదాన్నిపొందడం లేదు. "మరో ప్రపంచం" లాంటి శ్రీశ్రీ గేయాలను మెచ్చుకొన్న ప్రజలే ఆ శ్రీశ్రీ వ్రాసిన అధివాస్తవిక రచనలను మెచ్చుకోడం లేదు. వాటి భావాలేమిటో నాకుకూడ బోధపడలేదు.

అధివాస్తవికత పేరుతో మళ్ళీ భావరహితమైన శబ్దాడంబరం కొరకు ప్రయత్నాలు - డ్రిల్లు - జరుగుతున్నాయి. ఉదాహరణకు చూడండి-

తురాయి కంటే
అకురాయి కంటే
కీచురాయి కంటే
హిమాంశురాయి గొప్పవాడు

మన మనస్సులో అనేక ఆలోచనలు పుడుతుంటాయి. వాటికొక క్రమముండదు; నియమంగానూ ఉండవు. కాని మనము ఆ భావాలను బయటికి చెప్పము. మాట్లాడవలసివస్తేనే మన ఆలోచనలను క్రమపద్ధతిలో పెడతాము. వ్రాయవలసివస్తే- యింకా బాగా సరిదిద్దుకుంటాము. బుర్ర లోకి వచ్చిన ఆలోచనలన్నిటినీ మాట్లాడినా, వ్రాసినా మతిపోయిందని ఆక్షేపించుతారు.

అల్లాగే అధివాస్తవిక రచయితలు కూడ తమ భావాలను ఒక క్రమపద్ధతిని సంస్కరించుకోవాలి. పాతనియమాలు పనికిరావనుకుంటే గురజాడ అప్పారావుగారు 'ముత్యాలసరాలు' అను కొత్త మాత్రాఛందస్సును సృష్టించుకొన్నట్లే వారుకూడ తాము కొత్తరకపు నియమాలను, రైమ్సు సృష్టించుకోవచ్చు, ఉదాహరణకు:-

యూరపులో మొదట్లో సత్రియలిస్టులు బ్లాంకువర్సులో మాత్రమే రాసేవారు. లిరిక్ పొయిట్రీ రాయడంకూడ సంకెళ్లకు కట్టుబడటమే అనుకునేవారు. కాని వారిలో చాలమంది ఫాసిస్టు వ్యతిరేక పోరాటంలో

ప్రజలను ఉద్బోధించవలసి వచ్చేటప్పటికి లిరిక్స్ రాయవలసి వచ్చింది. పాతఅభిప్రాయాలను మార్చుకొని గేయాలను రాస్తున్నారు. మన తెలుగు దేశంలోని సత్రియలిస్టు మిత్రులుకూడ అనుభవాన్ని బట్టి ప్రజామోదాన్ని పొందే రచనలకు పూనుకుంటారని ఆశించుతాను.

రచయితల కళోపాసకుల కర్తవ్యం

పూర్వకాలంలో పండితులు పురాణాన్ని చదివి అర్థంచెప్పి, ప్రజా సామన్యానికి విజ్ఞానాన్ని ఎలా అందజేసేవారో అలా ఇపుడు కళోపాస కులు బుర్రకథలు, జముకల కథలు, నాటికలు, నాటకాలు సమిష్టిగానాలు వగైరా ప్రదర్శనలద్వారా ప్రజలకు సాహిత్యాన్ని అందజేస్తున్నారు.

ప్రజావుద్యమాలనుంచి వచ్చిన రచయితలకు జీవితానుభవం వుంది; కాని సాహిత్య విజ్ఞానం తగినంతలేదు. అందుచేత నూతన రచయితలు వ్రాస్తున్నవాటిలోవున్న లోపాలను సరిదిద్దటానికి అనుభవజ్ఞులు సాయం చేయాలి. ప్రజా జీవితాన్ని చిత్రించే గేయాలను, బుర్రకథలను, హరికథ లను వ్రాసేబాధ్యత అభ్యుదయ రచయితలది. వాటిని ప్రదర్శనాలద్వారా ప్రజలలోకి తీసుకుపోయి ప్రజావిజ్ఞానాన్ని అభివృద్ధిచేసే బాధ్యత కళో పాసకులది.

తెలుగు ప్రజలలో నూటికి 15 మంది మాత్రమే నేటికీ చదువ గలరు. రాయలసీమలోనూ, తెలంగాణాలోనూ యింకా వెనుకబడి వున్నారు. ఇంకా ప్రజలలో కులమత భేదాలు, మూఢ విశ్వాసాలు వున్నాయి. నవ్యాంధ్ర జాతీయ వికాసానికి మూలపురుష లయిన వీరేశ లింగంగారు తమ అంతిమ సందేశంలో యిలా కోరారు. "అజ్ఞానంలో, అమాయకత్వంలో జీవిత సంస్కారంలేని ప్రజాసామాన్యానికి విద్య, విజ్ఞానం, సమానత్వం, సంస్కారము కలిగించడానికి కృషి చేయాలని కోరుతున్నాను" అన్నారు.

మనందరి ఆశయమదే. అందుకొరకు రచయితలు, కళోపాస కులు, మేధావులు కృషిచేయాలి.

ఆంధ్రప్రజా జీవితాన్ని వాస్తవికదృష్టితో చిత్రించే నవలలు తగినన్ని మనకు లేవు. అభ్యుదయ రచయితలు అందుకు కృషిచేయాలి.

తెలుగు జాతీయ కళారూపాలను పునరుద్ధరించడానికి, నూతన కళారూపాలను రూపొందించడానికి, తీర్చిదిద్దుకోడానికి గాయకులు, చిత్రకారులు, నటులు నర్తకులు వగైరా కళాకారులందరూ దీక్షవహించాలి.

అపుడే జాతీయవికాసాన్ని, సంస్కృతిని పెంపొందించుకోగలుగుతాము. నూతనాంధ్రజాతిని బలిష్ఠతరం చేసుకోగలుగుతాము.

[1948 అక్టోబరులో ప్రకటితమైన అభ్యుదయ సంచిక 1 నుంచి]

తెలుగుతల్లి హృదయావేదనలు

1946లో ఆంధ్రజాతి మాతృభూమిలో భాగమైన తెలంగాణములో రజాకారదుండగాలు ప్రారంభమయ్యాయి. ఆకునూరు, మాచిరెడ్డిపల్లి గ్రామాలలో భర్తలను చెట్లకు కట్టి ఆడపడుచులను నైజాంపోలీసులు అవమానించారు. ఈ అమానుష చర్యలకు తెలుగు ప్రజాహృదయం దద్దరిల్లింది. ఆంధ్రజాతి అంతా ఏకకంఠంతో రాక్షసచర్యలను ఖండించింది.

నాటినుంచి నేటికి ఐదేండ్లకు పైగా గడచిపోయాయి. ఈ కాలం ఆంధ్రజాతి జీవితంలో చరిత్రాత్మకమైనది. నైజాం నవాబు ముష్కరపాలనకు వ్యతిరేకంగా తెలంగాణా రైతాంగం వీరోచితంగా పోరాడింది. వీరతెలంగాణాకు శాయశక్తుల తోడ్పడటానికి ఆంధ్రప్రజానీకం కృషిచేసింది. నైజాం నవాబును రక్షించడానికి పూనుకున్న ప్రతిఘాతకశక్తులతో ఢీకొని వేలకొలది ప్రజలు నేలకొరిగారు. తెలుగు వీరుల రక్తంతో ఆంధ్రభూమి పునీతమయింది. మనప్రజల త్యాగాలతోనూ, మనవీరుల రక్తంతోను నవ్యాంధ్ర జాతి చరిత్ర నిర్మించబడుతున్న కాలమిది.

తెలుగుతల్లి హృదయవేదనలను, ప్రజల వీరగాథలను చిత్రించుతూ రచనలు వ్రాయడానికి, వ్రాసినవాటిని ప్రకటించడానికి అనేక ఇబ్బందులు వున్నాయి. ఐనప్పటికీ అనేక పాటలు, గీతాలు, జనపదాలు, బుర్రకథలు వగైరా మనకవులచే రచింపబడ్డాయి. ప్రజాసామాన్యంలో నుంచి అనేకమంది కొత్తకవులు ఉత్పన్నమయ్యారు.

"ఖబడ్దార్, ఖబడ్దార్ నైజాం పాదుషా హీ"

అంటూ ఆంధ్రజాతి శత్రువయిన నైజాం నవాబును హెచ్చరిక చేస్తూ సోమసుందర్ వ్రాసినపాట మన చెవులలో యింకా ప్రతిధ్వనించుతూవుంది. సుంకర సత్యనారాయణ వ్రాసిన సీతారామరాజు బుర్రకథ గ్రామగ్రామాన ఆంధ్రపుత్రుని వీరగాథను వినిపించి ప్రజానీకంలో జాతీయాభిమానాన్ని నూరి పోసింది.

సుంకర, వాసిరెడ్డిభాస్కరరావులు రచించిన "మాభూమి" నాటకం తెలంగాణా రైతులు భూమికొరకు సాగించిన విప్లవ పోరాటాన్ని చిత్రించి, ముక్కోటి ఆంధ్రప్రజల మెప్పును బడసింది. ప్రజాశక్తుల విజృంభణను వీరోచిత పోరాటంను వర్ణించుతూ 1948 వరకు అనేక పాటలు, గీతాలు, కథలు రచింపబడ్డాయి అనేకమంది ప్రజాకవులు సాహిత్య రంగంలో ప్రవేశించి సూటిగా జీవిత సమస్యలను తమ రచనలలో ప్రతిబింబించ సాగారు.

ఇంతలో నైజాం నవాబుతో లాలూచి అయిన ఇండియా ప్రభుత్వం తెలంగాణా రైతాంగానికి తోడ్పడుతున్న ఆంధ్రప్రజానీక మంతటిపైనా దమననీతి ప్రారంభించింది. సుంకర, వాసిరెడ్డిలాంటి కవులను, నాజర్, మాచినేనిలాంటి గాయకులను సైతం హింసించడం ప్రారంభించింది. నైజాం - నెహూౄల మిలాఖత్ వలన తెలుగుభూమి యంతటా మధ్యయుగపు రాక్షస పరిపాలన అమల్లోకి వచ్చింది.

తెలంగాణాలోని అజ్ఞాత కవి ఒకరు అప్పటి పరిస్థితులను ఎలా వర్ణించారో వినండి.

"వద్దురా మనకొద్దురా రైతన్నా, కాంగ్రెసు రాజ్యం
వద్దురా అసలొద్దు కూలన్నా!
గద్దె లెక్కియు ప్రజల నణచగా
రద్ది పేరుతో దాడిజేతురు ॥వద్దురా॥

రక్కసుడు నైజాం రాజన్నా
రజాకార్ల పంపి హత్యలకు దిగెనన్నా
మొక్కవోని ధైర్యముతో మనమొక్కపై నైజాం
కుక్కలా నెదిరించుతుంటే
నెహూర్రి ప్రభువన్నా నవాబు కండగను
సేనలను పంపి సాయపడె నన్నా ॥వద్దురా॥

ఈ విషయాన్నే తెలంగాణ రైతాంగంలో ప్రచారంలో వున్న మరొకపాట ఎలా చిత్రించుతుందో చూడండి.

ప్రజల రాబందల్లె పీడించు నైజాము
పాపిపాలన నిలుపబయలు దేరింది ॥
కుళ్ళు గబ్బెక్కియు కూలిపోతున్నట్టి
జమిందారీ పద్ధతికి జీవగడ్డదిరా
అంగ్రెజులోవున్న కాంగ్రెసు సర్కారు
మేడిపండుర బాబు మేకవన్నె మొకము ॥

ప్ర జా క వి త్వ ం

ఈ పాటలు గెరిల్లా ప్రాంతాలలో ప్రత్యక్షంగా ప్రజలతో పాటు ఇడుములు పడుతూవున్న ప్రజాకవుల సూటిగా వ్రాసినవి. ఈ కవులలో కొందరికి చదువైనా సరిగారాదు. ఐనప్పటికీ ప్రజా హృదయాన్ని సూటిగా ప్రతిబింబించ గలిగారు.

"నైజాం సర్కారోడ! నాకొడకా" అంటూ తెలంగాణా గ్రామాలలో మార్మోగిన పాట చాలా పత్రికలలో యిదివరకే ప్రకటించబడింది. ఈ ప్రజాకవుల విశిష్టత ఏమంటే వీరు ప్రజలనుద్దేశించి వారి శత్రువులను ఉద్దేశించి సూటిగా చెప్పుతారు.

తేనెపూసిన కత్తి నెహూరయ్యా
తెలిసింది నీరూపు నెహూరయ్యా"

అని పాడుతూంటే సైన్యాల దుర్మార్గాన్ని ప్రత్యక్షంగా అనుభవించుతున్న ప్రజాహృదయం ఎలా వుప్పొంగుతుందో వేరుగా చెప్పాలా? ఇంకోపాటలో ఒక అజ్ఞాతకవి కాంగ్రెసును వుద్దేశించి యిలా అంటున్నాడు.

" తెలిసింది తెలిసింది అసలైన రూపు
తెలిసింది కాంగ్రెసు సిసలైనరూపు "
తిండి దొంగలబట్టి చెండుతానన్నావు
ధనిక దోపిడిదార్ల తరుముతానన్నావు
దున్నేవానిదే భూమి అన్నావు ఆనాడు
గద్దెక్కి మాగొంతు కొరుకవచ్చావా?
ఆవుతోలు తొడిగినావా ఓ పులిమామా!!"

మీరంగు తెలిసిపోయింది సుమా? అని తెలుపుతూ ప్రజాకవి కాంగ్రెసు ప్రభుత్వాన్ని వుద్దేశించి ఏమంటున్నాడో వినరండి।

" నీ బంధువర్గాల నిజరూపుగన్నాము
నీ చిలుక పలుకులా మోసాన్ని విన్నాము
భయములేదోయి మాకు బహురూపు గారిడీ
వినవోయి తుదిమాట ధనజాతి పెన్నిధీ "

మోసాన్ని తెలిసికొని చైతన్యవంతులైన ప్రజాసామాన్యం దుర్మార్గాన్ని యింక సహించరని తేటతెల్లం చేస్తున్నాడు:-

" పొట్టగాలే పేదలపట్ట పగిలించోయ్
పెనుబాముపై చలిచీమ లెగబడ్డాయ్
తెలుగుప్రజలంత తెగించి నిలచారు

" తెస్తాము స్వర్గాన్ని తెస్తాము విశాలాంధ్ర
దేశసౌఖ్యంపు రాజ్యాన్ని-చూస్తామోయ్!"

అని ప్రజలపై పూర్తి నమ్మకంతో, భవిష్యత్తుపై సంపూర్ణమైన విశ్వాసంతో ప్రజాకవి ఎలుగెత్తి చాటుతున్నాడు. తెలంగాణా ప్రజల ఆత్మ విశ్వాసాన్ని తెలిపే మరోపాట వినండి.

" తెలుగుతల్లి బిడ్డలం - తెలంగాణ వీరులం
మాతృదేశ ముక్తికొరకు పోరుసల్ప కదిలినాం
వెట్టి పనులు కట్టిపెట్టి జబర్దస్తీ నెగురగొట్టి
స్వేఛ్ఛగాను బ్రతుకుకొరకు ఐక్యమై నిలచెదాం "

తరతరాలనుండి మేము సాగుచేయు భూమినంత
లాగుకున్న దేశముఖుల సాగనంప దలచినాం
తెల్లదొరల పెద్దతొత్తు ఘనుడనే ప్రభువునంచు
పంపుగాక మిలటరీని - చంపలేదు మాదుశక్తి
కరకు నిజాంతోను కలసి - కటికి దొరలునాడు
చీల్చినారు తెలుగుభూమి - చేర్చవలెను ఒకటిగా."

ఈ పాటలో తెలంగాణా ప్రజల తక్షణాశయం వ్యక్తమవడమే గాక "చీల్చినారు తెలుగుభూమి - చేర్చవలెను ఒకటిగా" అనే పదంలో ఆంధ్ర జాతీయ వాంఛను సూటిగా తెలుపుతోంది. జాతీయ కర్తవ్యాన్ని ప్రబోధించుతోంది.

సింబాజలిం - (అన్యాపదేశం)

ఐతే ఆరోజుల్లో గెరిల్లా ప్రాంతాలలోని ప్రజాకవులు సూటిగా చెప్పినట్లుగా ఇతరచోట్ల వున్న కవులకు ప్రజా హృదయాన్ని సూటిగా వ్యక్తీకరించడం సాధ్యపడదు. ప్రజావెల్లుఃతో ప్రత్యక్ష సంబంధం లేక పోవడం ఒకచిక్కు. సూటిగా వ్రాస్తే ప్రకటించే అవకాశం వుండదనే బాధ, ప్రభుత్వం నిషేదించుతుందనే భయం మరొకవైపు రచయితలను చికాకు పరుస్తుంది. అందుచేత అన్యాపదేశంగా వ్రాసే పద్ధతిని (సింబాలిజం) చాలామంది కవులు అవలంబించారు.

ఆరుద్ర వ్రాసిన "త్వమేవాహం" అలాంటిదే. ఐతే యీకావ్యంలో "ఆరుద్ర" విపరీత శీపులు, డొంకతిరుగుడు పద్ధతులు అవలంబించినం దున సామాన్యులకు అర్థం గాకుండా పోయినప్పటికీ ఈ కావ్యంలోకూడ ప్రజలను ఉత్సాహపరచే కొన్ని ఘట్టాలు వున్నాయి.

'పర్వదశ' అనే గేయంలో 1948-50 నాటి తెలంగాణా పరిస్థితు లను దృష్టిలో వుంచుకొని యిలా ఆవేదన వెల్లడించారు.

" బ్రెయిన్‌లో బ్రెన్‌గన్
రెయిన్‌లా ఆలోచనల ట్రెయిన్
స్పయినల్ కార్డులో స్ప్రెయిన్
గ్లూమీ తిమిరాలు చెరిషించి
సైతాన్ మనల్ని పరిషించునపుడు
నిర్వేదనా పవనాలు వర్షించు
సింతటిక్ చింతను ధరించుకవి "

ఈ రచనలో అన్యభాషాపదాలు ఎక్కువగా వుండటం వల్లను, మెలికలు తిరిగినమాటల్లో అన్యాపదేశంగా చెప్పినందువల్లనూ రచనలోని గాంభీర్యాన్ని సామాన్య తెలుగుపాఠకుడు పూర్తిగా అవగాహన చేసుకో లేడు. ఐనప్పటికీ "సైతాన్ మనల్ని పరిషించునపుడు, నిర్వేదనాపవ నాలు వర్షించు, సింతటిక్ చింతను ధరించుకవి" అనే మాటలు పాఠ కుని హృదయాన్ని కదలించుతాయనడంలో సందేహం లేదు.

" చెయిన్సులో మగాళ్లు
చెరచబడ్డ ఆడవాళ్ళు
చెదపురుగులు
మదమెక్కిన సోల్జర్లు "

అని ఆ రోజుల్లో తెలుగుదేశంలో జరుగుతున్న దారుణకృత్యా లను ఏవగించుకుంటాడు రచయిత. పెట్టుబడిదారీ సమాజంలోని అవక తవకలను గురించి వ్యంగధోరణిలో ఆరుద్ర యిలా వ్యాఖ్యానించాడు:-

" విదేశ వ్యవహారాలశాఖ
పాత్రికేయుల ప్రశ్నాపరంపరలనుంచి
సురక్షితంగా తప్పించుకొని
తనలో తాను
తర్జన భర్జనలు చేస్తుంది
పుకారుల భారీపరిశ్రమ మీద
అధికలాభాల పన్ను అక్రమమనే
వాణిజ్యసంస్థల రాయబారం
విజయవంత మవుతుంది
అబద్ధాల అమ్మకాన్ని ప్రభుత్వాలు
జాతిపరం చేస్తాయి."

మరొకచోట ఇలా ఆవేదన వెల్లడించుతాడు:—

" నువ్వు ఎక్కదలచుకొన్న రైలు
ఎపుడూ ఒక జీవితకాలం లేటు
ఏళ్లూ పూళ్లూ నిరీక్షించలేక
ఎక్కేస్తావేదో ఒకబండి "

" నువ్వు వెళ్ళదలచుకొన్న ఊరు
నువ్వు బతికుండగా చేరదా రైలు
దేవుడా! ఇంతచేశావా అని
ఉన్నఊళ్లోనే ఉండు " (26 పేజీ)

అని రచయిత నిరాశను వ్యక్తపరుస్తాడు. మరొకచోట ప్రజలు పొందిన ఆశాభంగాన్ని ఎంత నిశితంగా రచయిత వర్ణించగలిగారో చూడండి!

"ఈ గొంగళీని చూసి
మేజిక్ తివాసీ అనుకున్నాం

ఎగరడం మాట అటుంచి
ఏమాత్రం కదల్నైనా కదల్దు "   (40 పేజీ)

" ఈ కొండిగట్టిని గుడ్డిదీపం చూసి
అమరజ్యోతి అనుకొన్నాం
అల్లాఉద్దీన్ స్వర్గాలటుంచి
అంగుళం మేరయినా వెల్గదు
ఈ అద్దం కళాయి
వెలిసిపోయింది ఇంకేం చూపెడుతుంది   "(41 పేజీ)

"వేదనాశకలం" అనే గేయంలో ఆరుద్ర—

" వీక్షించండి కనులారా
విశాలాంధ్ర జనులారా
ఏమిటనుకొన్నారు ప్రపంచం
మూర్తీభవించిన లంచం "   (55 పేజీ)

అని ప్రజల నుద్దేశించి పలుకుతాడు. కరువుకాటకాలకు కారణాన్ని తెలుపుతూ రచయిత తెరలోనుంచి యిలా వినిపించుతాడు.

" దారుణం ఇది దారుణం మన ధారుణీప్రజ మారణం
కారణం ఒకటుందిలే ఇది కాదులే ఆ నివారణం
వారివారి సుఖాలకోసము వంతులాడెడి పెద్దలే
కారణం ధనదాహ భూతపు కాళ్లపట్టెడి మొద్దులే
నకనక లాడెడి ఆకలి తోడను నా పసితమ్ములు పాలకులన్
అకటకటా తమ ఆకలి తీర్చెడి అన్నము కోరిన నేరముచే
ప్రకటిత కోపులు పాపులు రాజులు పాపము మామక సోదరులన్
వికసిత తీక్షణ దృక్కుల కాల్చి వివేక విహీనత చూపెదరే "
(56 పేజీ)

తమ దారిద్ర్యానికి కారణం తెలిసికొని చైతన్యం పొందిన జనత యిలా పలుకుతుంది.

" గుండెలో దిగులు కూకటి వేళ్ళన్
చెండుమీ చెడుపు చేసెడి వాళ్ళన్
నిండియున్న అవినీతిని చంపన్
చండభానునికి స్వాగతమయ్యా " (57 పేజీ)

జనసామాన్యం ఆశించే లక్ష్యానికి చిహ్నంగా రచయిత భరత వాక్యం యిలా చెబుతాడు.

" భూమిపయి దేవతల భూములు విహరించవలె
లేమిగల వారలకు కామితము పంచన్
ఆమని పదా అవని భామని వరించవలె
గ్రామములు సస్యముల హేమము ధరించన్
క్షామములు పోయి ధరక్షేమము వసించవలె
సీమనకి సుందరత కోమలత నించన్
బాములు నశించవలె ప్రేముడి హసించవలె
భూమి అల దేవతలు భూములను మించన్ "

తథాస్తు అనే గేయంతో ఆరుద్ర తన కావ్యాన్ని యిలా ముగించుతాడు:—

" ప్రజ భయపడ కూడదు
ఇల నిజం గెలుస్తుంది
కనుక నీతి వెలుస్తుంది
జరామరణాలిక కల
ధ్వజం కొన నిరంతరం సమధర్మం చూస్తాం"

"త్వమేవాऽహమ్" కావ్యంలో ఆరుద్ర కలం చిత్రించిన కొన్ని ఉదాత్తమైన భావాలను పైన పుల్లేఖించాను. ఐతే ఈ పసిడి తునకలతో పాటు ఆ కావ్యంలో సామాన్య పాఠకునికి అర్థంకాని ముళ్ళపొదలెన్నో వున్నాయి.

"తథాస్తు" అనే గీతంలో "ఆరుద్ర" గారు తన అభిప్రాయాలను అన్యాపదేశంగా ఎలా వ్యక్తీకరించుతారో చూడండి:

" పీర్లేదిదుగో సామ్యం
ఖిల్లామనదే జగం
ఆబేదం అయితే
అల్లాక్కూడా స్వామ్యం
పీర్లేదయ్యా దొరా
కవీ ఇక రయితే "

" ప్రజ భయపడకూడదు
ఇల నిజం గెలుస్తుంది
కనుక నీతి వెలుస్తుంది
జరా మరణాలిక కల
ధ్వజంకొస నిరంతర-
సమధర్మం చూస్తాం "

అంటూ "తథాస్తు"తో కవి ముగించుతారు. ఈ గీతం మొదటి భాగంలో మెలికలు వున్నాయి. సామాన్యులకు త్వరగా అవగాహన కాదు; చివరలో భవిష్యత్తుపై విశ్వాసాన్ని ధీమాగా వెల్లడించాడు.

మార్చ్ ఆన్

"ఆరుద్ర" గారే మార్చ్ ఆన్ అనేపాటలో ప్రజలను సూటిగా ఉద్బోధించారు.

" ఏమర్రా బాధితులారా !
లేవర్రా బానిసలారా !
మీరే ఒకకట్టు కట్టితే
వీరే ఒకపట్టు పట్టితే

కొట్టేందుకు కొరడా లుండవు
పట్టేందుకు పగ్గా లుండవు "

అని ప్రారంభించి స్తబ్దత పనికిరాదని యిలా హెచ్చరింతున్నారు.

" నిట్టూర్పుల వంతెన మీదుగ
కష్టాలను దాటేకాలం
వెళిపోయిం దెళిపోయిందని
చాటర్రా ఏక గొంతుతో
శ్రమ ఘర్మ సలిలంపోసి
పండించిన సుఖాల పంటకు
కోతల మినహా అంతా
సిద్ధంగా వున్నాయర్రా "

అని ప్రోత్సహించుతున్నారు. ఇంకా

" మన లక్ష్యాన్నందు కొందికి
ఆ స్వర్గం చేరేటందుకు
సంకెళ్ళను ఘటుక్కున తెంచి
నడవర్రా మానవులారా! "

అని ప్రజలను ఉద్బోధించుతున్నారు. ఈ పాటతో తిక్కిరిబిక్కిరి "సింబాలిజం" లోనుంచి రచయిత "మార్చ్ ఆన్" అవుతారని అందరం ఆశించుదాం.

భగ్న శాంతి

"భగ్నశాంతి" అనే రూపకంలో ఇండియా సైన్యాలు ప్రవేశించాక తెలంగాణా పరిస్థితులను చక్కగా చిత్రించారు దాశరధిగారు. వీరు కూడా "సింబాలిజం" ఫక్కీని వాడినా రచన సులభంగా అవగాహన అవుతుంది. తెలంగాణానే అన్యాపదేశంగా "శాంతి" అనే స్త్రీగా చిత్రించుతారు.

"గన్ను" అనే సైనికుణ్ని చూసి భయంతో

" వాడుపోయి వీడెవ్వడు ?
వీడు హాయిగా నవ్వడు
వీడు మరోదుండగీడు
లేక మరో కొత్తకీడు! "

అని "శాంతి" ఆక్రోసించుతుంది. "గన్ను" ప్రవేశించి యిలా అంటాడు:-

" నిన్ను కాపాడుట - కై వచ్చితిరా, పాడుట
కాపాడుట కల్లాడుట - కోపిల్లా! ఏల వెనుకాడుట?

" నీ శత్రువును త్రుంచి – నిన్నుగట్టిగా రక్షించి
నీకోసం స్వర్గందించి తెచ్చాను; మ్రోయించు విపంచి
నీవిప్పుడు నాదానివి - చూస్తే ఫరవాలేదు రవి "

కల్లిబొల్లి కబుర్లుచెప్పి "శాంతిని" మభ్యపెట్టాలని సైనికుడు ప్రయత్నించుతాడు. ఆమె ఛటపటాయించితే "గన్ను" తన పశుప్రవృత్తిని కనబరుస్తూ-

" నీవు ఇలా తప్పించుకుంటే
నీమెళ్ళో బంగారు కంటె
నీకింకా దక్కబోదు
నాది అది, నీది కాదు. "

అని బెదిరించుతాడు. భయపడుతున్న "శాంతిని" ఆదరించుతూ_

" వాడి మాటలు కావు నిజం
రానేరాదు శోషలిజం
అది నిజంగా విరిగిన భుజం "

" వెనక్కి పోతావే గజం, గజం
నీకూ తెలుసు నా రొమాన్సు!
చేస్తావుటే నీవు డాన్సు? "

ఆహ్వానించుతాడు. జంతువువలె "గన్ను" "శాంతి"మీదికి పరుగెత్తుతాడు. తెరవెనుక సంగీతంలాగా జాతిజెండా పాటను కవి అనిపించుతాడు.

"శాంతి" బాధతో "అ....మ్మా" అని పిలుస్తుంది, భూమి (మన తెలుగు భూమే) "ఏం! తల్లీ!" అని పలకరించుతుంది.

"శాంతి :- నేతలంతా నేడు రాజులు
బూజు పూసిన పాతగాజులు

భూమి :- అవును, తల్లీ, అవును!

శాంతి :- రాక్షసులతో పోరు చేసి
రాజుపై తమ కత్తిదూసి
అసువు లొడ్డిన వీరులంతా
లేరు; నేనిక వీరి పొంతా?"

అని "శాంతి" ఆక్రోసించుతుంది. ఈ రూపకం అన్యాపదేశంగా వ్రాసినప్పటికి "శాంతి" నోట కవి పలికించిన యీ మాటలు 1949 - 50 నాటి తెలంగాణా నిజరూపాన్ని కండ్లకు కట్టినట్లు చూపుతాయి, శ్రోతల హృదయాలలో దుర్మార్గులపై ఏహ్యభావం, జాతీయాభిమానం వెల్లివిరుస్తుంది. రచయితకు అదొక గొప్ప విజయమేగదా?

వి షా దాం ధ్ర

మహాకవి శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు వ్రాసిన ఈ పాట నిజంగా ఆంధ్రదేశంలో నాయకులని చెప్పుకునేవాళ్ళందరికి ఒక కొరడా దెబ్బలాంటిది.

" బాకాలు లాభంలేదు బాజాలు లాభంలేదు
ఎంత యీదినా ఏంఫాయిదా ఎక్కడా తీరం కనబడదు
తలమాత్రం మీదికుంచి నిలువీత ఈదుతున్నాం
గమనం పిసరూలేదు గమ్యం అసలేలేదు
అని హెచ్చరించారు.

" ఈ గొంగళీ వయస్సు ఇరవై అయిదేళ్లు
ఇంకా ఎక్కువేఅనుకో ఎవడుచూశాడు లెక్కలు
తీర్మానాలూ ఉపవాసాలూ చేశాం ఖద్దరూ కేకలు వేశాం
మోసుకొచ్చాం స్వరాజ్యమ్మాట మూటవిప్పితే ఏమీలేదు "

అని నాయకుల కుంటినడకను ఆక్షేపించుతూ ప్రస్తుతావస్థను యిలా వర్ణించారు.

" శిశువుకు దక్కని స్తన్యంలాగ ప్రవహిస్తున్నాయి గోదావరినీళ్ళు
బద్దలైన గుండెలాగ బీటలువేశాయి పొలాలు
మన పరిశ్రమలు ప్రణాళికల్లోనే, మనప్రతిభ చాకిరీకి తాకట్టు
మనకో ఇల్లంటూలేదు రచ్చకెక్కె రాద్ధాంతాలు "

ఇలా ఆంధ్రజాతి విషాదావస్థను గుండెలు జలదరించేలాగ వర్ణించాక, కర్తవ్యాన్ని మరచిన నాయకులకు పౌరుషం కలిగించడానికి మహాకవి యిలా అపహాస్యం చేస్తున్నాడు.

" కొంగల్లారా జపంచేయండి, పిల్లిపఠించు మంత్రాలు
ఎలుకలారా సభ జరుపండి ఎవరు గంటకట్టాలని
ఇంకోమారు ఎగరవే నక్కా, ఈసారి అందవచ్చు ద్రాక్షపళ్ళు
కోతీ తీసుకురా త్రాసు పంపకం తెగడంలేదు. "

శ్రీశ్రీ కలంనుంచి వచ్చిన యీ మాటలు ఆంధ్రాభిమానమున్నవారందరినీ కర్తవ్యోన్ముఖులుగా ప్రోత్సహించుతాయనడంలో సందేహం లేదు.

భవిష్యత్తుపై విశ్వాసం

"తెలుగుతల్లి" అనే పాటలో శ్రీ. శ్రీ.

" అదెవో తెలుగు తల్లి
అందాల నిండుజాబిల్లి

ఆనందాల కల్పవల్లి
అదె నీ తెలుగు తల్లి "

అంటూ మాతృభూమిని వర్ణించుతారు. భవిష్యత్తుపై విశ్వాసాన్ని ఇలా విశదీకరించుతారు :-

" పదవోయి తెలుగువాడా
అదె నీ తెలుగు మేడా
సంకెళ్ళులేని నేల
సంతోష చంద్రశాల "

అనిచెప్పి గమ్యస్థానంపై పు సందేహాలు వదిలి ముందుకు సాగిపోండని ప్రజలను శ్రీశ్రీ యిలా హెచ్చరించాడు :-

" ఆందోళనాల దోల
సందేహాల హిందోళ
ఎందాక వూగిసలాట
ఇదే నీ గులాబి తోట.

" పదవోయి తెలుగుబాట
ఇదిగో తెలుగు కోట
పదవోయి నిర్భయంగా
పదవోయి దిగ్జయంగా
పదవోయి నిశ్చయంగా !

ఆగష్టు 15

1947 ఆగస్టు నాటికి మౌంట్‌బాటెన్ - నెహ్రూ రాజీ ఫలితంగా వచ్చిన కాంగ్రెసు ప్రభుత్వం ప్రజాశ్రేయస్సు సాధించగలదని చాలా మంది భ్రమిశారు. జీవితానుభవంద్వారా తెలంగాణా ప్రజానీకం ఏవిధంగా సత్యాన్ని తెలుసుకున్నారో తెలిపే పాటలు వ్యాసం మొదటి భాగంలో వుదహరించాను.

" మూలపడి విరిగిన చరఖా
గాంధీజీ పేరు అనే బురఖా
ధరించి వచ్చిన యీ తారీఖు
మాచెడ్డ నిషాచేసే అరఖు "

అంటూ "ఆగస్టు స్వరాజ్యం" బుర్రఖాను ఆరుద్ర ఎత్తివేస్తాడు.

" ఆగదే ఆకలితో పోరాటం
ఆరదే దహించే ఆరాటం
అశాంతి కోటిన్నర వోట్లులు
ఎక్కడ చూసినా రివోల్టులు
స్వేచ్ఛగా వీస్తుందా గాలి
నేడు మన ఖర్మంగాలి
మచ్చుకైనా లేవు పచ్చికబయిళ్లు
రెచ్చిపోయాయి గాని జైళ్లు "

అంటూ ప్రజల కష్టాలు, సంకెళ్లు అలాగే వున్నాయని రచయిత నిరూపించుతాడు, ముక్తాయింపుగా:—

" కరిమింగింది వెలగపండు
కాదు కాదంటే పోనిండు
మన స్వతంత్రం మేడిపండు
మనదరిద్రం రాచపుండు "

అని ఆరుద్ర ముగించుతాడు. ఒండొరులకు కొన్నివందల మైళ్ల దూరం అడ్డుగావున్న తెలంగాణాలోని ప్రజాకవి, మద్రాసులో వున్న ఆరుద్ర ఒకేభావాన్ని ఎలా వ్యక్తీకరించారో చూడండి.

"మేడిపండురా బాబు మేకవన్నె మెకము" అని తెలంగాణాలోని అజ్ఞాతకవి అన్నాడు.

మన స్వతంత్రం మేడిపండు
మన దరిద్రం రాచపుండు

అని ఆరుద్ర అన్నాడు. ఆంధ్ర ప్రజాహృదయంలోనుంచి వ్యక్తమవు తున్న ఒకేభావాన్ని ఇద్దరూ చక్కగా చిత్రించారు. రెండింటికి విశిష్టత వుంది. దేనికదే సాటి!

కాంగ్రెసు రాజ్యంలో ప్రజాజీవితం

ప్రజాకవి సుంకరను వుద్దేశించిన "బహిరంగలేఖ" అనే పాటలో కాంగ్రెసురాజ్యంలో ప్రజాజీవితాన్ని అన్యాపదేశంగా రమణారెడ్డి—

" జీవితం మసిపూసిన వదనం
జీవితం అఖండ భయసదనం
జీవితం గాలివీచని సాయంతనం"

అని వర్ణించుతాడు.

" జలగలమడుగే యిది
ఎవడయ్యా దిగుతాడు
జముని రాజ్యమే యిది
ఎవడయ్యా మనుతాడు
ఎవడయ్యా ఎవడయ్యా ఎవడు
సాహిసిస్తాడు
శాపజలం ఆచమించిన
పాపిచేతు లుత్తరిస్తాడు
శాపవాక్కు ధ్వనించిన
కోపిగొంతు కత్తిరిస్తాడు "

అని శ్రీ రమణారెడ్డి నాడు తెలుగు భూమిలో జరుగుతున్న ఖూనీల యెడల తమ ఆక్రోశాన్ని వెల్లడించాడు. "సత్యం - శివం - సుందరం"అనే పాటలో అన్యాపదేశంగా ఆదే రచయిత యిలాఅన్నారు.

" ఆరోపిస్తున్నాను నేను
ఈనరహంతకుల మీద అభియోగం
ఆరదండాలు మాత్రమే చాలవు
మరణానికి మరణమే శిక్ష "

తిండి, బట్టల కరువుతో మాడిపోయే ప్రజానీకం తరపున పాలక వర్గాన్ని వుద్దేశించి రంధి సోమయాజి అనే రచయిత యిలా అంటున్నారు.

" మా బ్రతుక్కి మెతుకే లేదని
మీ మహత్తుకు కుదుపేలేదని "
" మా మానాలకు గుడ్డల్ లేవని
మీ వేషాలకు అడ్డుల్ లేవని "
" మా కుంటానికి గుడిసెల్లేవని
మీ భవనాలకు గుండెల్లేవని "
ఎరుగుదునోయ్ నే నెరుగుదును
" మా జీవాలకు మీ భావాల్లేవని
మీ భావాలకు మరి జీవాల్లేవని ॥ఎరుగు॥
" మా మార్గానికి మరణం లేదని
మీ వర్గానికి మార్గం లేదని
ఎరుగుదునోయ్
నే నెరుగుదును "

"ప్రత్యేక ప్రకటన" అనే పాటతో సా. జోగిరాజు అనే రచయిత పాలకవర్గ ధోరణిని స్తోత్రం చేయించుతూ వ్యంగ్యంగా "భజన పార్టీ" చేత యిలా పాడించుతారు.

" ఎంతో జాగ్రత్తగా
మర్రిచెట్టు నీడలా
మనల నేక్షణాన మరువక
ఖద్దరు. అహింస, హిందీ
కావాల్సినంత సప్లయిచేస్తూ

ఆకలిదయ్యం మనలను
సోకకుండా కాపాడే
మన ప్రభుత్వంలాంటిది భువిలో
కనీవినీ ఎరుగం ఎన్నడు
రక్షరేకు జెండా వొక్కటి
వక్షానికి గుచ్చుకుంటే
ఎందుకిక మనకు భయంలేదుగా
కనులు మూయవచ్చు హాయిగా
ఖద్దరు, అహింస, హిందీ
ఖద్దరు, అహింస, హిందీ
ఏడువొకట్లా ఏడు ఊ, ఊ, ఊ, ఊ"

ఝం ఝా సంగీతం

దాశరధి "ఝం ఝా సంగీతం" అనే వైతాళిక గానంలో—

" మనం వెనక్కి నడవం
జనం వెనక్కి నడవరు
జనేం మనం, మనం జనం
జనం లేంది మనం లేము
చల్లని చమురుంటేనే
జ్వాలావళి కీలావళి
ప్రజాబలం వుంటేనే
ప్రభుత్వాలు రాజ్యాలు
వ్యక్తులు పాలించే
శక్తి నశించింది నేడు
రక్తంలో అణువణువు
శక్తి గడించింది నేడు "

అని ఉద్ఘోషించుతాడు. ఇంకా యిలా చెప్పుకుంటున్నాడు.

" నాదిమేటి తెలంగాణము
ధర పలికిన మంచి మాగాణము "

" అది వ్యాపిస్తోంది తుఫాన్‌లా అంతట
దాన్ని అడ్డలేరు కొండంత వారు ఇంతట

"తెలంగాణము చల్లారని నీటి అగ్గి
దేవతలని దెయ్యాలని చేస్తుంది బుగ్గి

పాలకవర్గాన్ని రచయిత యిలా అడుగుతున్నాడు,

" జయ ఘంటలు కొట్టేవారలు
చూచారా నెత్తుటి చారలు
వనపతాక పట్టేవారలు
కన్నారా పీనుగు బారులు
వారే యే వర్గంవారో
వారెందుకు చేస్తున్నారో
తెలుసుకునే యోగంలేదా
తెలిసికూడ స్ఫురణకు రాదా "

అని ప్రశ్నించుతున్నారు. భవిష్యత్తుపై విశ్వాసాన్ని యిలా ప్రకటించుతున్నారు.

" ఇక వుడకవు మీపప్పులు
మీమెళ్లోకడతాం చెప్పులు
ఒక చెప్పులుకుట్టే మోచీ
పెట్టాడోయ్ మీకొక పేచీ
ఇది పేదలు గెలిచేకాలం
బాంబుల్తో నేలకు రాలం
మాదే సముజ్వలమగు భావి
అదిగో ప్రాభాతికదేవి"

అని భవిష్యత్తులో విశ్వాసం తెలుపటతోపాటు దాశరథి వుదాత్తమైన భావాలను ఈ పాటలో తెలియజేశారు.

ఇదే భావాన్ని తెలంగాణా రైతాంగపోరాటంలో భాగస్వామి అయిన ఒక అజ్ఞాతకవి వెల్లడించిన పదాలను మళ్ళీ ఒకసారి గుర్తు చేసికుందాము.

" పొట్టగాలే పేదల పుట్ట పగిలిందోయ్
పెనుబాముపై చలిచీమ లెగబడ్డాయ్
తెలుగు ప్రజలంతా తెగించి నిలచారు
తెస్తాము స్వర్గాన్ని తెస్తాము విశాలాంధ్ర
దేశ సౌఖ్యంపు రాజ్యాన్ని చూస్తామోయ్ "

అదే విశ్వాసాన్ని శ్రీశ్రీ 'తెలుగు తల్లి' అనే పాటలో యిలా చాటారు.

" పదవోయి తెలుగువాడా
అదె నీ తెలుగు మేడా
సంకెళ్లు లేని నేల
సంతోష చంద్రశాల "

దేనికదే సాటి! వేర్వేరు మార్గాలలో తీవిగా ప్రజల హృదయాల లోని ఉద్వేగాన్ని, విశ్వాసాన్ని చక్కగా చిత్రించాయి. ధన్యవాదాలు రచయితలకు.

[1952 జనవరి 'సందేశం' సంచికనుండి]

